

KAMUYA GEREKLİ ŞEYLERİN YOKLUĞUNA NEDEN OLMA SUÇU (TCK m. 238)

The Crime of Causing the Lack of Necessary Things for the Public (TCC Art. 238)

Can Eralp ELİBOL* - Elif Beyza AKKANAT ÖZTÜRK**

Geliş Tarihi: 17.01.2021

Kabul Tarihi: 11.06.2021

ÖZET

Bu çalışmada 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda 238. maddede düzenlenmiş kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu incelenmektedir. Söz konusu suçun uygulamada gündeme gelmemesi, teorik olarak birçok hususun soyut hâlde kalmasına neden olmaktadır. Bu suçun teorik bazda da olsa somutlaştırılabilmesi, bu çalışmanın ana hedeflerinden biridir. Bununla birlikte dikkatleri çeken bir diğer husus ise suçun oluşmasına sebep olan taahhüde aykırı davranma fiilinin özel hukukla yakından ilgili olmasıdır. Ayrıca suçun kamu kurum ve kuruluşları ve kamu hizmeti ile de ilişkili olması, meseleye idare hukuku boyutu da katmaktadır. Bu iki tespitin önemi, ceza hukukunun son araç olma ilkesi ışığında meselenin incelenmesi gerekliliğine işaret etmesidir. Bu bağlamda özel hukuk ve idare hukuku ile ilgili bir fiilin, suç olarak düzenlenmesiyle ceza hukukunun kapsamına alınmasının isabetli olup olmadığı, bu çalışmadaki ana tartışmayı teşkil etmektedir. Bunun haricinde suç ile korunan hukuki değer başlığı altında kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun meşruiyetine ilişkin bir sorgulama da yapılmaktadır. Bunun sonucunda söz konusu düzenlemenin varlığının güncel bir bakış açısıyla gerekli olup olmadığı tespit edilmektedir. Bütün bunlara ek olarak suçun varlığının gerekli olup olmaması tartışması bir yana, kanun koyucunun bu suçla korumayı amaçladığı hukuki değer perspektifinden suçun kanuni unsurları incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: borca aykırılık (*taahhüdün ihlali*), son araç olma ilkesi, iş görme sözleşmeleri, kamu kurum ve kuruluşları, kamu hizmeti, genel felaket, zorunlu eşya.

ABSTRACT

In this study, the crime of causing the lack of necessary things for the public regulated in Article 238 of the Turkish Penal Code No.5237 is examined. The fact that the crime in question is not brought to the agenda in practise causes many issues to remain abstract in theory. One of the main goals of this study is that this crime can be concretized on a theoretical basis. However, another point that draws attention is that the act of breaching the commitment that causes the crime is closely related to private law. In addition, the fact that the crime is related to public bodies and authorities and public service adds an administrative law dimension to the issue. The importance of these two determinations is that they point to the necessity of examining the issue considering the principle of criminal law being the last tool. In this context, whether it is appropriate to include an act related to private and administrative law in the scope of criminal law by regulating it as a crime constitutes the main discussion in this study. As a result, it is determined whether the existence of the said regulation is necessary for a current perspective. In addition to all these, apart from the discussion of whether the existence of the crime is necessary or not, the legal elements of the crime are examined from the perspective of the legal value that the legislator aims to protect with this crime.

Keywords: breach of contractual obligation, the principle of ultima ratio, service contracts, public bodies and authorities, public service, general disaster, compulsory goods.

* Arş. Gör., Türk-Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuk Anabilim Dalı, can.elibol@tau.edu.tr, ORCID ID:0000-0001-5866-2224.

** Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Karşılaştırmalı Hukuk Anabilim Dalı, eba@istanbul.edu.tr, ORCID ID:0000-0003-4856-9733.

GİRİŞ

Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun (TCK'nin)¹ “Özel Hükümler” başlıklı ikinci kitabının; “Topluma Karşı Suçlar”² başlıklı üçüncü kısmının; “Ekonomi, Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar” başlıklı dokuzuncu bölümünde³, 238. maddede düzenlenmiştir. Suç tipi tek fıkrada, tek cümle hâlinde ihdas edilmiş kısa bir düzenlemedir. Maddeye göre:

“Taahhüt ettiği işi yerine getirmeyerek, kamu kurum ve kuruluşları veya kamu hizmeti veya genel bir felaketin önlenmesi için zorunlu eşya veya besinlerin ortadan kalkmasına veya önemli ölçüde azalmasına neden olan kimseye bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası verilir.”

Suçun tüzel kişilik yararına işlenmesi hâlinde TCK m. 242 uyarınca söz konusu tüzel kişiler aleyhine bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur. Şayet kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu tüzel kişi yararına işlenirse ve somut olayda şartları gerçekleşmişse hâkim, TCK m. 60/1'de tanzim edilmiş olan tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerine hükmeder.

Maddeye ilişkin dikkatleri celbeden bir başka husus ise bu suç tipinin, yine aynı bölümde düzenlenen mal veya hizmet satımından kaçınma suçu (TCK m. 240) gibi⁴ 5237 sayılı Kanun döneminde yargı içtihatlarına konu olmayışıdır⁵.

¹ RG, T 12.10.2004, S 25611.

² *Hafizoğulları/Özen'e göre her suç toplumsal düzeni ihlal eder ve bu haseple her suç topluma karşı işlenir. Bundan dolayı “Topluma Karşı Suçlar” başlığı, suçları ayırt edebilmek bakımından esaslı bir fonksiyon icra etmez. Bunun yerine bu kısımdaki suçlar ekseriya kamuya karşı işlendiklerinden “Kamuya Karşı Suçlar” başlığının kullanılması gerekirdi. Bkz. Zeki Hafizoğulları ve Muharrem Özen, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Topluma Karşı Suçlar; (3. Baskı, US-A Yayıncılık, 2017) 1.*

³ Bu bölümde yer alan suçların ihdasında 1889 tarihli İtalyan Zanardelli Kanunu'nun örnek alınmasının isabetli olup olmadığı tespit edilmesi gerektiği görüşü için bkz. Hafizoğulları/Özen (2) 410; Ekonomi kavramının sanayi ve ticareti de ihtiva etmesi nedeniyle bölüm başlığının “*Ekonomik Düzene Karşı Suçlar*” olarak adlandırılması gerektiği savunulmaktadır. Bkz. Erol Cihan, “Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Sebepiyet Vermek: Gıda Maddeleriyle Kamuya Gerekli Madde ve Eşyanın Noksanlığına Sebepiyet Vermek Suçları” (Tartışmalar kısmı), *Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Ön Tasarısı Sempozyumu* (17-18 Nisan İstanbul, 1987) 77; Bir başka görüşe göre Kanun'daki dokuzuncu bölümün başlığı, Türk Ceza Kanunu'nun korunan hukuki değerleri esas alarak bölüm adlandırması yapılması anlayışına aykırı isimlendirildiği için isabetsizdir. Bkz. Berrin Akbulut, “Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Neden Olma Suçu (TCK m. 238)”, (2014), (25), CHD, 7, 10.

⁴ Can Eralp Elibol, *Mal veya Hizmet Satımından Kaçınma Suçu (TCK m. 240)*, (On İki Levha Yayıncılık, 2021) kn 49.

⁵ Bu suç tipi, 765 sayılı Kanun'da 361. maddede düzenlenmekteydi. Bu dönemde suçun uygulama alanı bulmasının düzenlenişi itibarıyla mümkün olmadığı yönünde bir görüş

Bu durum ve söz konusu kanuni düzenleme dikkate alındığında kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun, pratikte sıklıkla gündeme gelen ve doktrinde de çoğunlukla üzerinde çalışılan klasik suçlardan farklı olduğu ifade edilebilir.

Suçun düzenlendiği yer itibarıyla kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun bir ekonomik suç olduğu sonucuna varılması gerektiği savunulmaktadır⁶. Her ne kadar ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar bölümü altında düzenlenen suçların ekonomik suç olduğu ifade edilse de kanaatimizce kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun düzenlendiği yer isabetli olmadığı için bu suç, mensup olduğu bölüm esas alınarak ekonomik suç olarak adlandırılmaz. Zira kanun maddesinin lafzı dikkate alındığında bu suçun ekonomik düzeni korumadığı, sanayi ve ticaret ile de ilgili olmadığı açık bir şekilde görülür. Bu durumda bu suçun ekonomik suç olup olmadığı tespit edilirken ekonomik suça ilişkin tanımlara başvurmak gerekir. Doktrinde ekonomik suçun tanımı ve kapsamı bakımından görüş birliği yoktur⁷. Ekonomik suç kavramı ekonomik sistemin kurumlarına olan güveni⁸ yahut muteber ekonomik sistemin kurumlarını ve bunların işleyişlerini tehlikeye düşüren veya zarara uğratan davranışları cezalandıran suçlar⁹ olarak tanımlandığı vakit, kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun ekonomik kurumlara duyulan güveni veya bunların işleyişini korumadığı ifade edilmelidir¹⁰. Dolayısıyla ekonomik suça ilişkin yapılan tanımlar uyarınca da kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun ekonomik suç olduğu

ortaya atılmıştır. *Yarsuvat*'a göre maddeye “bir zararın doğması” ifadesinin eklenmesi suretiyle objektif cezalandırılabilme şartı getirilmesi ve bu vesileyle taahhüdün yerine getirilmemesinin başlı başına cezalandırılabilmesinin sağlanması gerekir. Bkz. Duygun Yarsuvat, “Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Sebebiyet Vermek: Gıda Maddeleriyle Kamuya Gerekli Madde ve Eşyanın Noksanlığına Sebebiyet Vermek Suçları”, *Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Öntasarısı Sempozyumu* (17-18 Nisan İstanbul, 1987) 65.

⁶ Akbulut (3) 9; Özlem Yenerer Çakmut, “Türk Ceza Yasası’nda Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Neden Olma Suçu (TCK m. 238)”, (2010), (14), CHD, 41.

⁷ Elisabeth Köck, *Wirtschaftsstrafrecht: Eine Systematische Darstellung*, (2., überarbeitete Auflage, Facultas, 2010) 21.

⁸ Petra Wittig, *Wirtschaftsstrafrecht*, (5. neu bearbeitete Auflage, C.H. Beck, 2020) § 2 Rn 34.

⁹ Selman Dursun, *Ekonomik Suçlar ve Bankacılık Suçları Bağlamında Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar*, (Seçkin Yayıncılık, 2006) 40; Veli Özer Özbek, *Ekonomi Ceza Hukuku: Birinci Kitap: Genel Hükümler*, (Seçkin Yayıncılık, 2020) 61; Asuman Aytekin İnceoğlu, “Ekonomik Suçlar”, (2020), 19 (1), GSÜHFD, 119, 124.

¹⁰ Aynı şekilde ekonomi ile ilgili kanuni unsurları ihtiva edip ekonomik yaşamla ilgili davranışları suç olarak cezalandıran yahut kabahat olarak yaptırıma tabi tutan suçlar olarak ekonomik suçların tanımlanması hâlinde bu tanımın kapsamının oldukça geniş olması ve neredeyse her suçun kanuni unsurunun ekonomi ile dolaylı da olsa ilişkilendirilebilmesi nedeniyle bu tanıma göre kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun ekonomik suç olarak nitelendirilemeyeceği kanaatindeyiz. Söz konusu tanım için bkz. Hans W. Tobbens, *Wirtschaftsstrafrecht*, (Verlag Franz Vahlen, 2006) 1.

yönündeki görüşe iştirak etmek mümkün görünmemektedir. Bununla birlikte bu suçun varlık sebebinin ne olduğuna, günümüzde böyle bir suç tipinin varlığına ihtiyaç duyulup duyulmadığına ve kanun koyucunun bu suçla hangi hukuki değeri korumayı amaçladığına ilişkin tespitler suç ile korunan hukuki değer başlığı altında yapılacaktır.

Suçun genel mahiyetine ilişkin bir başka tespit de suç tipinin esasen özel hukuka dair bir davranışı (ifa etmeme-borca aykırılık) cezai müeyyideye tabi tuttuğudur¹¹. Zira taahhüt edilen bir işin yerine getirilmemesi, borçlar hukukunun konusunu oluşturan iş görme borcu ihtiva eden sözleşmeler ile ilgilidir. Doktrinde bu suç tipinin varlığı ile aslında özel hukuka ilişkin sonuçlara katlanması gereken kişiye bunun *yerine* ceza hukuku müeyyidelerinin tatbik edileceği savunulmaktadır¹². Bu görüşe iştirak edebilmek ise imkân dâhilinde değildir. Zira bir davranış hem özel hukukun hem de ceza hukukunun düzenleme alanına girebilir ve bu takdirde her iki hukuk disiplinine ilişkin yaptırımlar kişiye uygulanabilir. TCK m. 238 bakımından ceza hukuku yaptırımının neden özel hukuk yaptırımını dışladığı yönündeki görüş izaha muhtaçtır. Burada tartışılması gereken esas problem özel hukuk yaptırımının uygulanıp uygulanamayacağı değildir. Hâlihazırda özel hukukun yaptırıma bağladığı TCK m. 238'in ifadesiyle "taahhüde aykırı davranmanın" (*sözleşmeden doğan borca aykırılık*) ceza hukukunca da düzenlenip bundan ayrı ve bu yaptırıma ek bir müeyyideye tabi tutulmasının meşru olup olmadığı tartışılmalıdır. Bu husus da suçla korunan hukuki değer başlığının konusu olduğundan buna ilişkin inceleme de o başlık altında yapılacaktır.

TCK m. 238 düzenlemesinin başlığı ve suç adını veren ifade "*Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Neden Olma*" dır. Bu ifade, suçun içeriğini yansıtır mahiyette değildir. Öncelikle madde başlığında "gerekli" kelimesine yer verilmiş ancak kanun maddesinde bu kelimeye yer verilmemiştir. Aksine, kanun maddesinde "zorunlu" bir eşya ve besin maddesinden bahsedilerek daha müşkül bir duruma işaret edilmiştir. Kanaatimizce bu uyumsuzluk, 765 sayılı Kanun'daki "elzem" kelimesinden doğmaktadır. Zira 765 sayılı Kanun'da "*elzem olan erzak ve eşya*" dan, bir diğer ifadeyle gerekli olan erzak ve eşyadan bahsedilmektedir¹³. Hâlbuki 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda zorunluluktan bahsedilmektedir. Öte yandan, madde başlığında «yokluktan» söz edilmektedir. Ancak kanun maddesinde seçimlik neticelere yer verilmiştir.

¹¹ Taahhüde aykırı davranmak, medeni hukuk ve borçlar hukuku kapsamında yapılan bir sözleşmeye aykırı davranmak suretiyle gerçekleşebileceğinden burada sözleşmeye aykırılıktan bahsedilir ve özel hukuk yaptırımları uygulanır. Özel hukuk yaptırımları ile meselenin çözümünün gerçekleşebildiği durumda cezai müeyyidelere başvurulmaması gerekir. Bkz. Cihan (3) 77.

¹² Akbulut (3) 7, 11 ve 20.

¹³ İzzet Özgenç, *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, (Seçkin Yayıncılık, 2002) 264.

Buna göre TCK m. 238’de “önemli ölçüde azalma” veya “ortadan kalkma” neticeleri zikredilmektedir. Bu açılardan madde başlığı, suçun kapsamı hakkında yanılıcı bir ifade tarzına sahiptir.

Kanun maddesi, cümle düzeni bakımından da eleştiriye açıktır. Bu eleştirinin kaynağını “...eşya veya besinlerin ortadan kalkmasına veya önemli ölçüde azalmasına...” ifadesi teşkil eder. Burada zikredilen cümle öbeğinin suç tipinin netice unsurunu teşkil etmesine karşılık sıralamanın haksızlık içeriğine uygun olarak azdan çoğa doğru yapılması gerekirdi. Düzenlemenin bu hâli neticelerin sıralanması bakımından hatalıdır. Bu nedenle TCK m. 238’deki ifadenin “...eşya veya besinlerin önemli ölçüde azalmasına veya **tamamen** ortadan kalkmasına...” şeklinde değiştirilmesi gerekir. Bu çalışma kapsamında da olması gereken sıralama esas alınarak suç tipi incelemeye tabi tutulacaktır.

Nihayet kanun maddesinde yer alan “eşya” ve “besin” kavramları da değerlendirilmelidir. Buna ilişkin inceleme esasen suçun maddi konusu başlığı altında yapılacak olup bu başlık altında “besin” ifadesinin, “eşya” ifadesinden daha dar kapsamlı olması ve eşya kavramının altında değerlendirilmesi gerektiği gerekçesi ile maddede ayrıca yer almasının isabetli olmadığı tespiti ile yetinilmektedir. Bu nedenle suç tipi kapsamında yapılacak açıklamalar “eşya” kavramı üzerinden yapılacaktır.

1. SUÇ İLE KORUNAN HUKUKİ DEĞER

Kanun koyucuyu bir davranışı suç olarak düzenlemeye sevk eden ve bu düzenlemeyi meşrulaştıran, söz konusu suç tipi ile korunmak istenen hukuki değer varlığıdır. Hukuki değer olmaksızın bir davranışın suç olarak düzenlenip cezalandırılması mümkün değildir¹⁴. Hukuki değer kavramının altını doldurabilmek ve her suç tipi için en azından meşru bir hukuki değer belirleyebilmek için kaçınılmaz olarak düşünsel akımlara ait düsturlara başvurulmuştur¹⁵.

Hâkim olan görüş, hukuki değer kavramının bireye ve topluma yönelik olduğudur¹⁶. Bu görüşün sonucu olarak suçla korunan hukuki değerler bireye yahut topluma ait olabilir. Bu vesileyle bu görüş uyarınca toplumun bireylerden ayrı bir varlığa sahip olduğu ve korunması gerektiği sonucunun da ortaya çıktığı ifade edilmelidir. Buna karşın doktrinde hukuki değerinin salt bireylere ait olduğu yönünde de görüş ileri sürülmektedir. Zira hukuki değer, kaynağını yaşamdan aldığından bireysel hak ve özgürlükleri esas alır ve onlara yönelir¹⁷. Nitekim liberal düşünce sisteminin hukuk alanındaki

¹⁴ Yener Ünver, *Ceza Hukukıyla Korunan Hukuksal Değer*, (Seçkin Yayıncılık, 2003) 45.

¹⁵ Ünver (14) 58.

¹⁶ Ünver (14) 554.

¹⁷ Ünver (14) 89.

yansıması olan doğal hukuk¹⁸ teorisine göre hukukun esas alması gereken şiar, bireylerin hak ve özgürlükleri¹⁹ olup bireylerin topluma karşı sorumlu oldukları mülhazasıyla bunların ikinci plana atılmamasıdır²⁰. Bu itibarla bu çalışmada liberal düşüncenin genel itibarıyla hâkim olduğu Türk hukuk düzeninde suçla korunan hukuki değerlerin de bireylere ait olması gerektiği görüşüne iştirak edilmektedir.

Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu ile ilgili olarak bu suç tipinin hangi hukuki değeri koruduğu hususunda doktrinde fikir birliği yoktur. Bir görüşe göre bu suçla korunan hukuki değer *ammenin selametidir*²¹. Bir başka görüşe göre bu suç, ekonomik suç olduğundan ekonomik hayatın dürüstlük kuralları çerçevesinde sürdürülebilmesini ve bu haseple kamu güvenini korur²². Bir diğer görüş, bu suç tipiyle “*mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işleyişi*” nin korunduğunu savunur²³. Son olarak bu suç tipi kapsamında kamu ile bir iş görmeyi taahhüt eden kişi arasında ticari ve ekonomik bir ilişki kurulduğundan bu tarz ilişkilerde bulunması gereken dürüstlüğün bu suçla korunduğu ifade edilir²⁴. Bununla birlikte taahhüdün yerine getirilmemesiyle ortaya çıkacak zararın önlenmesi amaçlandığından “*kamunun varlığı*” da bu suç tipiyle korunan bir diğer hukuki değer olup birden fazla hukuki değer korunduğundan söz edilmesi gerekir²⁵.

İşaret edildiği üzere hukuki değerın sahibinin birey olduğu görüşü bu çalışmada benimsendiğinden kamuya (topluma) ayrı bir varlık tanınmamaktadır. Bu sebeple incelenen suç tipinin kamunun selametini ve varlığını koruduğu fikrine iştirak edilmemektedir. Bunun haricinde incelenen suç tipi kapsamında

¹⁸ Doğal haklar kaynağını insanın doğasından alır. Bkz. Jean Jacques Burlamaqui, *Doğal Hukukun İlkeleri*, (çev) Barkın Asal, (Pinhan Yayıncılık, 2019) 19.

¹⁹ Nitekim liberalizm, bireysel özgürlüğü temel aldığından bireysel serbestiyi ve tercih özgürlüğünü savunmaktadır. Bkz. Lewis Mumford, *The Condition of Man*, (Harcourt, Brace and Company, 1944) 164; Mustafa Erdoğan, “Niçin Liberalizm”, (1996), (1), LDD, 28, 31.

²⁰ Hans Richter, “Geschichtliche Entwicklung”, *Wirtschaftsstrafrecht: Handbuch des Wirtschaftsstraf- und -ordnungswidrigkeitenrechts*, (ed) Christian Müller-Gugenberger ve Klaus Bieneck, (3. Auflage, Aschendorff Rechtsverlag, 2000), 32.

²¹ Yarsuvat (5) 66.

²² Yenerer Çakmut (6) 44; Yaşar/Gökcan/Artuç ise ekonomik yaşamın devamlılığı ile ilgili herhangi bir tespit bulunmaksızın bu suç tipiyle kamu güveninin korunduğu görüşündedir. Bkz. Osman Yaşar ve Hasan Tahsin Gökcan ve Mustafa Artuç, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu: 5. Cilt*, (Tamamen Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2014) 7191; Veli Özer Özbek, *Ekonomi Ceza Hukuku: İkinci Kitap: Özel Hükümler*, (Seçkin Yayıncılık, 2021) 883; Fulya Eroğlu, “Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Neden Olma”, *Özel Ceza Hukuku: Cilt VIII*, (On İki Levha Yayıncılık, 2021), 113-114.

²³ Ali Parlar ve Muzaffer Hatipoğlu, *Açıklamalı-Yeni İçtihatlarla 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu: 4. Cilt (230-345. Maddeler)*, (Seçkin Yayıncılık, 2010) 3723.

²⁴ Akbulut (3) 14.

²⁵ Akbulut (3) 14.

kurulan hukuki ilişkiyi, kamu ile taahhüt altına giren kişi arasındaki ekonomik ilişki mertebesine yükseltmek isabetli değildir. Zira öncelikle kamunun, bu kavramın içindeki bireylerden ayrı bir varlığı yoktur. Ayrıca burada toplumu oluşturan bireyler ile doğrudan kurulan bir ekonomik ilişki söz konusu olmadığından bu ilişkinin dürüstçe sürdürülmesinin temin edildiğinden de bahsedilemez. Bu suç kapsamında bir özel hukuk kişisi ile bir kamu kurum veya kuruluşu yahut kamu hizmeti gören özel hukuk kişisi yahut da genel felaketin önlenmesi yönünde faaliyet gösteren kamu kurum veya kuruluşu ile özel hukuk kişisi arasında bir hukuki ve ekonomik ilişkiden söz edilmelidir. Bu ilişkiden toplumu oluşturan bireylerin istifade etmesi, ilişkinin toplumu oluşturan bireyler ile taahhüt altına giren kişi arasında kurulduğu anlamına gelmez. Son olarak bu suç tipi ile mal ve hizmet piyasalarının işleyişinin korunduğu görüşü, normun kapsamını oldukça genişletici bir yorum olup bu kanun metninde bu görüşü destekleyici herhangi bir ifadenin varlığı tespit edilememektedir.

Bu suç tipinin ihdası ile kanun koyucunun korumayı amaçladığı hukuki değerlerin ne olduğuna ilişkin fikir beyan etmeden önce TCK m. 238'in meşruiyeti incelemeye tabi tutulmalıdır. Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu, 765 sayılı Kanun'un 361. maddesinde kamu güvenine karşı işlenen suçlar arasında düzenlenmiştir. 765 sayılı Kanun yürürlükte olduğu dönemde devlet, ekonomik yaşamda hâkim pozisyonundadır²⁶. Sümerbank²⁷ gibi kamu kurumları vasıtasıyla çoğu mal veya hizmet devlet eliyle üretilmiş ve satışa sunulmuştur²⁸. Dolayısıyla devlet, ekonomik yaşamda son derece etkin konumda olup toplumdaki bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak noktasında da ciddi bir fonksiyon icra etmiştir. Hâl böyle olunca bireylerin ihtiyaçlarının ve kamu hizmetinin aksamaması için böyle bir suç tipinin o dönemde ihdas edilmesinin makul olduğu savunulabilir. Buna karşılık günümüzde devletin ekonomideki rolü, eskiye nazaran çok daha azalmış olup mal veya hizmetler prensip itibarıyla özel sektör tarafından arz edilir. Yine günümüzde kamu hizmeti teşkil eden faaliyetlerin de özel hukuk kişileri vasıtasıyla görülmesi, özel hukuk kişileri vasıtasıyla görülmesi dahi idarenin 1999 yılında Anayasa'nın 47. maddesine eklenen 4. fıkra ile özel hukuk sözleşmesi yapabilme imkânına kavuşması ile çoğu sözleşmeyi özel hukuk hükümlerine tabi olarak yapmayı tercih etmesiyle

²⁶ Bu dönemdeki ekonomik sistemi planlı ekonomi olarak nitelendiren görüş için bkz. Sahir Erman, *Ticari Ceza Hukuku: Genel Kısım*, (2. Baskı, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi, 1984) 12; Aksi görüşe göre bu dönemde muteber olan ekonomik sistem serbest piyasa ekonomisidir. Bkz. Öztekin Tosun, *Fiyat Nizamını İhlâl Suçları*, (Sulhi Garan Matbaası, 1960) 7-8.

²⁷ Sümerbank 233 sayılı KHK uyarınca bir kamu iktisadi teşebbüsü iken 11.09.1987 tarihli ve 87/12184 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Sümerbank'ın özelleştirilmesine karar verilmiştir.

²⁸ Suçun kapsamında bir iş görme taahhüdü dışında, bir mülkiyeti nakil borcu üstlenilmesinin de dâhil olup olmadığı fiil başlığında tartışılacaktır.

kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun ihtiyacı karşılar nitelikte olup olmadığının tartışılmalı hâle geldiği ifade edilmelidir. 765 sayılı Kanun döneminin ekonomik koşulları dikkate alındığında incelenen suç tipinin varlığı, o dönemde bir hukuki değeri koruduğu için meşru addedilebilecekse de kanaatimizce günümüzün koşulları dikkate alındığında suç tipinin herhangi bir hukuki değeri korumadığı ve varlığının meşru ve gerekli olmadığı sonucuna varılmalıdır. Nitekim suçun uygulamasına da rastlanılmaması, suçun gerekli olmadığı yönündeki görüşümüzün kanıtıdır. Sonuç olarak kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun yürürlükten kaldırılması gerektiği kanaatindeyiz.

Her ne kadar bu suç tipinin herhangi bir hukuki değeri korumadığı görüşü bu çalışmada savunulsa da bu görüşe iştirak etmeyenler bakımından TCK m. 238 düzenlemesiyle kanun koyucunun hangi hukuki değeri korumayı amaçladığının da üzerinde durulmalı ve suçun kanuni unsurları bu perspektiften yorumlanmalıdır. Kanaatimizce kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçuyla kanun koyucu, **toplumu oluşturan bireylerin kamu kurum ve kuruluşlarının işleyişine olan güvenini ve kamu hizmetinin devamlılığına ilişkin beklentisini** korumayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda suçun düzenlendiği yer de isabetli değildir. Bu suçun ekonomik suç olmaması sebebiyle ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlar bölümünde düzenlenmesi isabetsizdir. Ancak bu suç, toplumu oluşturan bireylerin hepsi ile ilgili olduğundan suçun topluma karşı suçlar kısmında düzenlenmesi isabetlidir. Buna karşılık bu suçla korunan hukuki değer itibarıyla topluma karşı suçlar kısmındaki bölümlerden hiçbirine tam anlamıyla dâhil olamayacağı fikrindeyiz. Buna rağmen kanun koyucunun 765 sayılı Kanun'daki gibi kamu güvenine karşı suçlar başlığı altında kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunu düzenlemesinin daha isabetli olacağı kanaatindeyiz²⁹.

2. TİPİKLİK

2. 1. Suçun Maddi Unsurları

2. 1. 1. Fail

Kanuni tanımdaki unsurları gerçekleştiren kişiye fail denir ve esasen bir suçun faili insan olabilir³⁰. TCK m. 238, taahhüt ettiği işi yerine getirmeyen

²⁹ Bu bağlamda suçun “*Millete ve Devlete Karşı Suçlar*” kısmında, “*Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar*” bölümünde düzenlenmesinin de isabetsiz olacağı ifade edilmelidir. Zira söz konusu bölümdaki suç tipleri incelendiğinde suçların genel itibarıyla kamu görevlisi tarafından işlendiği ve kamu idaresinin güvenilirliğini zedelediği görülür. Hâlbuki TCK m. 238'de fail, kamu görevlisi değildir. Kaldı ki TCK m. 238'in faili ile arasında hukuki ilişki bulunan her zaman bir kamu kurum veya kuruluşu olmak zorunda değildir. Özel hukuk kişileri de hukuki ilişkinin tarafı olabilir. Bu durumda kamu idaresinin işleyişine karşı işlenen bir suçtan da söz edilemez.

³⁰ Suçun failinin ancak bir insan olabileceği, tüzel kişilerin veya kişi birliklerinin suçun faili olamayacağı yönündeki baskın görüş için bkz. Mahmut Koca ve İlhan Üzülmez, *Türk Ceza*

kimseden bahsetmektedir. Bu ifadenin yorumlanarak bir sonuca varılması gerekir. Öncelikle doktrinde belirtildiği üzere “kimse” belgisiz zamirini ihtiva eden kanuni düzenlemeler, herkes tarafından işlenebilen suçların (*Allgemeindelikte*)³¹ varlığının göstergesidir³². Keza fiil unsuru üzerinden fail unsurunun tanımlandığı hâllerde de özgü suçtan değil, herkes tarafından işlenebilen suçtan söz edilir³³. Söz konusu kanuni düzenleme bu bilgiler ışığında yorumlandığında metinde geçen “kimse” zamininin varlığı ve fail unsurunun taahhüt edilen işin yerine getirilmemesi ihmali hareketi üzerinden tanımlandığı dikkate alındığında bu suçun herkes tarafından işlenebileceği ifade edilebilir. Ancak taahhüt edilen bir iş, iş görme borcu ihtiva eden sözleşmeler ile alakalı olduğundan özel hukukta kabul edilen borç ilişkisinin nisbiliği ilkesi de değerlendirmenin kapsamına alınmalıdır. Bu ilkeye göre sözleşmeye dayanan borç ilişkisi ancak bu ilişkinin taraflarını bağlar³⁴. Dolayısıyla sözleşmenin tarafı olmayan üçüncü kişinin, sözleşme ile taahhüt edilen işin yapılmaması noktasında hukuken bir fonksiyon icra etmemesi nedeniyle bu suçun ancak sözleşmenin tarafı olan ve iş görmeyi taahhüt eden kişi tarafından işlenebileceği sonucuna varmak gerekir³⁵. Bundan dolayı **kanaatimizce bu suç, fail bakımından özellik gösterdiğinden özgü suçtur.**

Taahhüt ettiği işi yapmayan kişi, fail olarak sözleşmenin bir tarafını teşkil eder. Sözleşmenin diğer tarafını ise lehine iş görme borcu yapılacağı

Hukuku Genel Hükümler, (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 13. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020) 112; İzzet Özgenç, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (16. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2020) 213; Veli Özer Özbek ve Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2020) 223; Berrin Akbulut, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020) 422; Mehmet Emin Artuk ve Ahmet Gökeçen ve Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (14. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020) 359.

³¹ Jürgen Baumann ve Ulrich Weber ve Wolfgang Mitsch ve Jörg Eisele, *Strafrecht Allgemeiner Teil: Lehrbuch*, (12. völlig neu bearbeitete Auflage, Verlag Ernst und Werner Gieseking, 2016) § 6 Rn 38.

³² Claus Roxin, *Strafrecht Allgemeiner Teil: Band 1*, (4. vollständig neu bearbeitete Auflage C.H. Beck, 2006) § 10 Rn 54; Walter Gropp, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, (4. Auflage, Springer-Verlag 2015) § 4 Rn 4.

³³ Klaus Tiedemann, *Ekonomi Ceza Hukuku*, (çev) Ayşe Nuhuğlu, (Seçkin Yayıncılık, 2017) 129.

³⁴ Ahmet M. Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (23. Bası, Turhan Kitabevi, 2019) 16; M. Kemal Oğuzman ve M. Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler: Cilt 1*, (17. Bası, Vedat Kitapçılık, 2020) kn 96.

³⁵ Bu suçun özgü suç olduğu görüşü için ayrıca bkz. Akbulut (3) 15; Yenerer Çakmut (6) 44; Necati Meran, *Tefecilik, Ekonomi Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar*, (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2013) 206; Parlar/Hatipoğlu (23) 3724; Yaşar vd. (22) 7191; İbrahim Şahbaz, *Açıklamalı ve İctihatlı Türk Ceza Kanunu: 2. Cilt (Madde 150-345)*, (Yetkin Yayınları, 2016) 2709; Hasan Gerçekler, *Yorumlu & Uygulamalı Türk Ceza Kanunu: Cilt 2*, (Güncellenmiş 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2020) 2130; Özbek (22) 884.

taahhüt edilen kamu kurum ve kuruluşlarının oluşturduğu ifade edilmektedir. Ancak kanun metni bu fıkri doğrular şekilde kaleme alınmamıştır. TCK m. 238'de kamu kurum veya kuruluşları yahut kamu hizmeti veyahut genel bir felaketin önlenmesi için zorunlu olan eşyalardan bahsedilmektedir. Failin taahhüdünü yerine getirmeyerek bunların önemli ölçüde azalmasına ya da tamamen ortadan kalkmasına neden olması gerekir. Bu ifadeler dikkate alındığında Kanun'un sözleşmenin karşı tarafının muhakkak kamu kurum veya kuruluşu olması gerektiği gibi bir şart ihtiva etmediği görülmektedir. TCK m. 238'de belirtilen husus, kamu kurumu veya kuruluşu için zorunlu olan eşyaların mevcudiyetine ilişkindir, yoksa sözleşmenin tarafının kamu kurum ve kuruluşu olması zaruri değildir. Şu hâlde **sözleşmenin karşı tarafı kamu kurum ve kuruluşu olabileceksede bunun bir zorunluluk teşkil etmediği** ifade edilmelidir. Nitekim Kanun'un genel bir felaketi önlenmek için zorunlu eşyalardan bahsetmesi ve buna ek olarak kamu hizmetinin mutlak surette kamu kurum ve kuruluşları tarafından görülmesi zorunluğunun bulunmaması, bu tespiti doğrular niteliktedir.

Bu başlıkta ayrıca özel hukuktaki işlem ehliyetinin fail unsurunun teşekkülüne etkisi tespit edilmelidir. Bu suç kapsamında iş görme borcu ihtiva eden sözleşmelerden bahsedildiğinden sözleşme yapma ehliyetinin mevcudiyeti, geçerli bir iş görme taahhüdünün varlığı için ilk şarttır. Bu takdirde Türk Medeni Kanunu³⁶ uyarınca kural olarak ancak tam ehliyetli kişilerin (TMK m. 14) bu suçun faili olacağı ifade edilmelidir³⁷. Bir diğer ifadeyle ayırt etme gücü bulunan, ergin ve kısıtlı olmayan kişiler, ancak geçerli bir iş görme taahhüdünde bulunabileceği için bu suçun faili de ancak bu kişiler olabilir. Ancak önemle belirtmek gerekir ki bu hâllerin varlığı, suç inceleme sistematüğinde kusurluluk bahsinde değil, fail unsurunda ele alınmalıdır. Böylelikle suçun maddi unsurunun yokluğu sebebiyle suçun oluşmadığından bahsedilmelidir. Bununla beraber sınırlı ehliyetsizler (*ayırt etme gücü olup küçük yahut kısıtlı olanlar*) TMK m. 16 uyarınca ancak yasal temsilcilerinin onayıyla borç altına girebilir. Sınırlı ehliyetsizler yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça kendi işlemleriyle borç altına giremezler. Yasal temsilcilerinin söz konusu iş görme borcunu ihtiva eden sözleşmeye ilişkin onay vermesi hâlinde sınırlı ehliyetsizler de bu suçun faili olabilir. Bu takdirde yaş küçüklüğü yahut kısıtlı olma hâli kusurluluk başlığı altında suçun bu kişilere bireysel isnadiyeti bakımından önem arz eder. Tam ehliyetsizler ise (*ayırt etme gücüne sahip olmayan kişiler*) TMK m. 15 gereği bir irade beyanının varlığını gerektiren hallerde fiilleri hukuki sonuç doğurmayacağı için bu suçun faili olabilmeleri mümkün değildir. Yine bu durumda da ayırt etme gücüne sahip olunmaması kusurluluğa ilişkin değil, tipikliğe ilişkin bir meseledir.

³⁶ RG, T 08.12.2001, S 24607.

³⁷ Şahbaz (23) 2709.

Son olarak taahhüdün çoğu kez tüzel kişilik tarafından verilmesi suretiyle bu suçun gündeme gelecek olması, tüzel kişilerin cezai sorumluluğu bakımından bir değerlendirme yapılması ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Tüzel kişinin suçun faili olup olamayacağı ihtilafli bir mesele olmakla birlikte doktrindeki hâkim görüş uyarınca tüzel kişiler Türk ceza hukuku sisteminde fail olarak sorumlu olamazlar³⁸. Biz de bu görüşe iştirak ettiğimizden kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu bakımından taahhüt altına girenin tüzel kişilik olması hâlinde fail, tüzel kişilik adına hareket eden ve tüzel kişiliğin kanuni temsilcisi olan gerçek kişilerdir³⁹.

2. 1. 2. Mağdur

Suçla korunan hukuki değerın sahibi, suçun mağdur unsurunu oluşturur. Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu ile korunan hukuki değer toplumu oluşturan bireylerin kamu kurum ve kuruluşlarının işleyişine olan güveni ve kamu hizmetinin devamlılığına ilişkin beklentisi olduğundan **toplumu oluşturan bireylerin tamamı** bu suçun mağdurudur⁴⁰. Dolayısıyla taahhüt yerine getirilmediği için somut olayda söz konusu eşyalardan istifade edemeyen kimseler bu suçun mağduru değil, ancak suçtan zarar gören sıfatına sahip olabilirler.

2. 1. 3. Maddi Konu

Bu suçun konusunu **taahhüt edilen işler** oluşturur. Bununla birlikte her türlü iş de madde kapsamında suçun konusunu teşkil etmez. TCK m. 238 uyarınca bu taahhüdün kapsamının “*kamu kurum ve kuruluşları veya kamu hizmeti veya genel bir felaketin önlenmesi için zorunlu eşya veya besinler*” ile ilgili işlerden olması gerekir. Bu bağlamda taahhüdün yerine getirilmemesi sebebiyle söz konusu eşyaların önemli ölçüde azalması yahut tamamen ortadan kalkması neticesi arandığı ve maddi konu zarara uğradığı⁴¹ için bu suç bir **zarar suçudur**⁴².

³⁸ Bu konudaki görüşler ve tartışmalar için bkz. Elibol (4) kn 66-67; Eroğlu (22) 117.

³⁹ Özbek (9) 68.

⁴⁰ Bu suçun mağdurunun toplum/kamu olduğu görüşü için bkz. Yenerer Çakmut (6) 45; Akbulut (3) 15; Meran (35) 206; Şahbaz (35) 2709; Parlar/Hatipoğlu (23) 3724; Yaşar vd. (22) 7191; Gerçekler (35) 2130; Özbek (22) 884; Biz korunan hukuki değerın bireylere ait olması gerektiği prensibini benimsediğimiz için suçun mağdurunu doğrudan toplum olarak değil, bireyi öne çıkaran bir şekilde toplumu oluşturan bireylerin her biri şeklinde ifade etmeyi isabetli görmekteyiz.

⁴¹ Baumann vd. (31) § 6 Rn 49.

⁴² Zira neticeli suçlar doğaları gereği zarar suçudur. Bkz. Volker Krey and Robert Esser, *Deutsches Strafrecht Allgemeiner Teil*, (5. neu bearbeitete Auflage, Kohlhammer, 2012) § 8 Rn 221. Bu suçun zarar suçu olduğu görüşünü savunan yazarlar için bkz. Yaşar vd. (22) 7193; Şahbaz (35) 2707; Gerçekler (35) 2131; Özbek (22) 885.

TCK m. 238’de eşyadan bahsedildiği için eşyanın hukuki anlamı üzerinde durulmalı ve maddi konunun kapsamı tespit edilmelidir. Türk eşya hukukunda eşya, kişi ve hayvanlar hariç ekonomik değer taşıyan ve üzerinde bireysel hâkimiyet tesis edilebilen maddi varlıklardır⁴³. Bu itibarla eşya kavramı, tanımında ifade edilen koşulları ihtiva etmek kaydıyla hem taşınır hem de taşınmaz bir mal olabilir⁴⁴. Türk ceza hukuku doktrininde bu suç tipi üzerinde çalışma yapan yazarlar, eşya teriminden anlaşılması gerekenin yalnızca taşınır mallar olduğunu ifade etmektedirler⁴⁵. **Kanaatimizce terimsel birliği sağlamak ve belirlilik ilkesini ihlal etmemek için eşya kavramına eşya hukukunda yüklenen anlam esas alınmalıdır**⁴⁶. Zira terimsel birliğin varlığı, bir kavrama eşya hukukunda ve ceza hukukunda yüklenen anlamı yeknesak kılmayı sağlamakta olup aynı zamanda belirlilik ilkesinin gereğidir.

Besin ise gıda ile eş anlamlı olup yenilebilecek ve içilebilecek şeyleri karşılamaktadır⁴⁷. Buna göre içilebilecek şeyin kapsamına sadece sıvı maddeler değil, aynı zamanda sıvı maddeler vasıtasıyla içilebilecek şeyler de girer. Söz gelimi haplar gerek sıvı madde ile birlikte tüketilsin gerek doğrudan bünyeye alınsın, her iki ihtimalde de besin kavramının kapsamındadır. Ancak şu hususa da işaret etmek gerekir ki besinler de esas itibarıyla eşya kavramının içerisine dâhildir. Bu durumda maddede sadece şey/eşya denilmesi de suçun kapsamında bir değişiklik meydana getirmeyecektir. Ayrıca besin, hukuki bir terim de değildir. Maddede ayrıca “besin” ifadesine yer verilmesi gerekli değildir.

Bunun yanında kanun gereği taşınır eşya hükümlerine tabi olan şeyler “nitelikleri itibarıyla taşınabilen maddî şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçlerdir” (TMK m. 762). Söz konusu hüküm uyarınca doğal güçlerin de bu madde uyarınca eşya tanımına dâhil olup olmağı tespit edilmelidir. Türk Medeni Kanunu uyarınca doğal güçlerin taşınır mülkiyetinin konusunu teşkil edebileceğinin

⁴³ M. Kemal Oğuzman ve Özer Seliçi ve Saibe Oktay-Özdemir, *Eşya Hukuku*, (Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 22. Bası Filiz Kitabevi, 2020) kn 25.

⁴⁴ A. Lâle Sirmen, *Eşya Hukuku*, (7. Baskı, Yetkin Yayınları, 2019) 15.

⁴⁵ Sahir Erman ve Çetin Özek, *Ceza Hukuku Özel Bölüm: Kamu Güvenine Karşı Suçlar (TCK 316-368)*, (“Globus” Dünya Basınevi, 1996) 660; Akbulut (3) 20; Yenerer Çakmut (6) 45; Meran (35) 207; Yaşar vd. (22) 7192.

⁴⁶ *Akbulut* da terimsel birliğin sağlanması gerektiğini ifade etse de TCK m. 238’in düzenlemesinin taşınmaz malları kapsar şekilde formüle edilmediği görülmüştür. Dolayısıyla ona göre bu suçun konusunu ancak taşınır mallar oluşturabilir. Bkz. Akbulut (3) 19-20; Kanaatimizce TCK m. 238’in taşınmazları mal kapsamından çıkardığı görüşü isabetli değildir. Ne kanuni düzenlemede ne de yorum aracı olarak kullanılan madde gerekçesinde bu anlama gelebilecek herhangi bir ifade mevcuttur. Dolayısıyla biz, failin söz gelimi eser olarak yapmayı taahhüt ettiği bir taşınmaz malı yapmadığı takdirde bu suçun konu unsurunun oluşacağı kanaatindeyiz.

⁴⁷ Erman ve Özek (45) 660.

hükme bağlanması, onlara eşya niteliği kazandırmış değildir⁴⁸. Sadece taşınır mülkiyetine ilişkin hükümlerin burada da uygulanacağını kabul edilmiştir⁴⁹. Şu hâlde doğal güçlerin TCK m. 238’de yer alan eşya kavramına dâhil olmadığı ifade edilmelidir.

Eşyanın, TCK m. 238’de üç farklı husus esas alınarak bunlardan en azından biri bakımından zorunlu olması gerektiği ifade edilmektedir. Zorunluluk ile kastedilen, söz konusu taahhüt yerine getirilmediği takdirde kamu kurum veya kuruluşlarının faaliyet gösterememesi, kamu hizmetinin görülememesi veya genel bir felaketin önlenememesidir⁵⁰.

İlk olarak eşya kamu kurum ve kuruluşları için **zorunlu** olabilir. Kamu kurumlarının karmaşık bir yapıya sahip olması ve pozitif hukuk düzenlemeleri ile tasnif edilmemiş yahut bu yönde bir esas benimsenmemiş olması nedeniyle bunların kapsamını belirlemek oldukça zordur⁵¹. Kamu kurumları, belli bir malvarlığının belli bir amaca tahsis edilmesiyle oluşturulan kamu tüzel kişilikleridir⁵². Kamu kurumu kavramı, hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları yerine kullanılır⁵³. Örneğin TRT, TÜBİTAK, İETT, EGO, BUSKİ, SGK, üniversiteler kamu kurumlarına örnektir⁵⁴. Kamu kurum ve kuruluşları kamu tüzel kişiliğini haizdir. Dolayısıyla hukuken bunların bünyesinde çalışan kişilerden bağımsız kişilikleri vardır. Ancak insanın tabiatı gereği sahip olduğu özellikler, tüzel kişiliklerde mevcut değildir. Bu nedenle kamu kurum ve kuruluşları için zorunlu bir eşyadan bahsetmenin isabetli olmadığı kanaatindeyiz. Bu bakımdan kamu kurum ve kuruluşunun bünyesinde çalışıp bunun işleyişi gereği zorunlu olan eşyadan bahsetmek gerekir. Bir eşyanın bu

⁴⁸ Sanem Aksoy Dursun, *Eşya Kavramı*, (On İki Levha Yayıncılık, 2012) 23.

⁴⁹ Bununla beraber doğal güçlerin taşınır mülkiyetinin konusunu teşkil etmesi doktrinde eleştirilmekte, doğal güçlerin üzerinde mülkiyet ve zilyetlik olamayacağı ileri sürülmektedir. Bu görüşe göre doğal güçleri üreten ve nakleden eşya üzerindeki hakkın korunması ile bu güçlerinden yararlanma da korunmuş olduğundan doğal güçlerin yapay bir şekilde mülkiyet hakkı konusu yapılmasına gerek yoktur. Doğal güçlerin daima değişim içinde olduğundan bunlar için istihkak davası açmak mümkün değildir. Bu sebeple taşınır mülkiyetine tabi kılınmalarında bir fayda da bulunmaz. Bkz. Haluk Tandoğan, *Özel Borç İlişkileri, C.1-1*, (4. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1984) 100.

⁵⁰ Erman ve Özek (45) 660.

⁵¹ Lütü Duran, *İdare Hukuku Ders Notları*, (Fakülteler Matbaası, 1982) 194.

⁵² Kemal Gözler, *İdare Hukuku: Cilt I*, (Gürsel Kaplan’ın Katkılarıyla Güncellenmiş Üçüncü Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2019) 240.

⁵³ Gözler (52) 626; Bahtiyar Akyılmaz ve Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku*, (Yenilenmiş 12. Baskı, Savaş Yayınevi, 2020) 305; Kamu kurumları ile hizmet bakımından yerinden yönetim kuruluşlarının eş anlamlı olarak kullanılmasının sakıncalı olduğu görüşü için bkz. Ural Aküzüm, *İçtihat ve Mukayeseli Hukuk Çerçevesinde Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları*, (On İki Levha Yayıncılık, 2020) 24.

⁵⁴ Gözler (23) 631; İETT, EGO ve BUSKİ’nin özel hukuk tüzel kişilikleri oldukları yönündeki görüş için bkz. Nida Malbeği, “Belediye İktisadi Teşebbüsleri Üzerine Bir İnceleme”, (2019) 18 (1), *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 31, 37.

kapsamda zorunlu olarak addedilebilmesi için somut olayın özelliğine göre objektif bir yorum yapılmalıdır. Söz gelimi, çayın yokluğu kamu kurum ve kuruluşunun işleyişi için zorunlu bir eşya olarak kabul edilemez.

İkinci olarak eşyanın kamu hizmeti için zorunlu olması söz konusu olabilir. Kamu hizmeti, idare hukukunun bağımsız bir hukuk dalı olarak teşekkül etmesinde temel unsur olma hüviyetine sahip olmakla birlikte hizmetlerin sürekli değişmesi, kamu hizmetinin tanımının yapılmasını zorlaştırmakta ve kavramı belirsiz kılmaktadır⁵⁵. Buna rağmen kamu hizmeti, kamu yararı amacı güdülerek toplumun ortak ihtiyaçlarının karşılanması için yasama organı veya idare⁵⁶ tarafından ihdas edilen ve idare veya onun gözetim ve denetimi altındaki özel kişiler tarafından gerçekleştirilen faaliyet olarak tanımlanabilir⁵⁷. Bu bağlamda kamu hizmeti için zorunlu eşya ile kastedilen, temin edilemediği takdirde kamu hizmetinin aksamasına neden olabilecek mertebedeki eşyadır⁵⁸. Söz gelimi, savunma kamu hizmeti bakımından sınır ötesi operasyonlar yapmakla görevli askerî birliğe yemek sağlamak taahhüdü altında olan kişinin bunu yerine getirmemesi hâlinde kamu hizmeti için zorunlu eşyadan söz edilebilir. Buna karşılık aynı taahhüdün, şehir merkezinde yer alan polis merkezlerine karşı yerine getirilmemesi hâlinde söz konusu besin maddelerinin bu kapsamda olduğundan söz edilemeyeceği kanaatindeyiz. Zira bu takdirde besin ihtiyacını karşılamak üzere muhtelif alternatifler mevcuttur ve bu mevcudiyetin varlığı kamu hizmetinin yerine getirilememesine sebep olmayacağından zorunluluktan bahsedilemez.

Üçüncü ve son olarak genel bir felaketin önlenmesi için zorunlu eşyalar bu suçun maddi konusunu oluşturabilir. Bu bağlamda genel felaket meydana gelmeden önce ve bunun önlenmesi için zorunlu olan eşyalar ile birlikte genel felaket meydana geldikten sonra zorunlu olan eşyalar da bu kapsamda mütalaa edilir⁵⁹. Genel bir felaket ile neyin kastedildiği açık değildir. Maddedeki “genel” ifadesinin varlığı, söz konusu felaketin toplumu oluşturan bireylerin çoğunluğu bakımından mevcut bir felaketin varlığına işaret eder. Bu kapsamda ilk olarak deprem ve sel gibi doğal afetler akla gelir. Ne var ki felaket kavramı yalnızca doğal afetlerden ibaret değildir. Bunların dışında toplumun geneli bakımından büyük zararlara sebep olan olaylar da bu kapsamda felaket olarak nitelendirilebilir. Böyle bir genel felakete Kovid-19 salgını güncel bir örnek teşkil eder. Söz gelimi bir işletmenin, kamu kurumunun kumaşı temin edip

⁵⁵ Akyılmaz vd. (53) 547.

⁵⁶ 2017 yılında yapılan anayasa değişikliği sonrasında kendisine kamu tüzel kişiliği kurma yetkisi tanınan Cumhurbaşkanının aynı zamanda kamu hizmeti ihdas edebileceği görüşü için bkz. Turgut Tan, *İdare Hukuku*, (Güncelleştirilmiş 8. Bası, Turhan Kitabevi, 2019) 374.

⁵⁷ Akyılmaz vd. (53) 548-549.

⁵⁸ Özgenç (13) 264.

⁵⁹ Erman ve Özek (45) 660.

kendisine vermesi şartıyla bu kumaştan maske yapmayı taahhüt etmesi hâlinde bu taahhüde aykırı davranması genel bir felaket için zorunlu bir eşya olan maskenin piyasada önemli ölçüde azalmasına neden olabilir. Ancak burada taahhüdün kapsamının da nazara alınması gerekir.

Bu başlık altında önemle vurgulanması gereken husus, satış sözleşmesi gibi iş görme borcu ihtiva etmeyen sözleşmelerin konusunun bu suçun maddi konusunu oluşturamayacağıdır. Bilindiği üzere borçlar hukuku anlamında sözleşmeler çeşitli kıstaslar esas alınarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalardan biri de sözleşmelerin “para dışı karakteristik ediminin işlevi” esas alınarak yapılandırılır. Buna göre: (1) temelli (kalıcı) tam hak devrine yönelik sözleşmeler; (2) geçici kullandırma ve yararlandırma sözleşmeleri; (3) iş görme borcu içeren sözleşmeler; (4) teminat sözleşmeleri; (5) destek teminine yönelik irat ve bakım sözleşmeleri; (6) rizikolu sözleşmeler; (7) birleşme (örgütlenme) sözleşmeleri olarak sözleşmeler tasnif edilebilir⁶⁰. Bu kapsamda satış sözleşmesi, kesin bir hak devri taahhüdü içerir (satılan şeyin mülkiyetini nakil borcu)⁶¹. Ancak iş görme sözleşmeleri ise bir işin görülmesi veya bir sonucun meydana getirilmesinin üstlenildiği sözleşme ilişkileridir⁶².

TCK m. 238’de taahhüdün niteliğine ilişkin yapılan belirleme “*taahhüt edilen işin*” meydana getirilmemesi şeklindedir. Bu itibarla bu çalışmada savunulan hukuk disiplinleri arasındaki terimsel birliğin sağlanması ve bu terimlerin birbirine uygun olarak yorumlanması gerektiği görüşünün sonucu olarak TCK m. 238’deki “*taahhüt*” ve “*iş*” terimlerinin özel hukuktaki manasıyla değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz⁶³. Bu itibarla satış sözleşmesi kapsamında hastaneye oksijen tüpü verme veya bir kamu kurumuna yakıt sağlanması borcu altına girilmesi, bir işin yapılmasının taahhüt edilmesi olarak yorumlanamaz⁶⁴. Kanaatimizce böyle bir yorum, suçta ve cezada kanunilik ilkesinin önemli bir gereği olan belirlilik ilkesinin tesis edilebilmesi için de zaruridir. Aksi takdirde hukuk disiplinlerinin aynı terime yükledikleri farklı anlamların belirlilik ilkesini ihlal edeceği ifade edilebilir.

⁶⁰ Bkz. Rona Serozan ve Başak Baysal ve Kerem Cem Sanlı, *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*, (4. Bası, 2019) 34.

⁶¹ Serozan ve Baysal ve Sanlı (60) 20.

⁶² Serozan ve Baysal ve Sanlı (60) 23 vd.

⁶³ Nitekim *Erman/Özek* de fail unsuru kapsamında yaptığı incelemede istisna (eser) sözleşmesine atıfta bulunmaktadır. Bkz. Erman ve Özek (45) 659; Önemle belirtmek gerekir ki iş görme borcu ihtiva eden sözleşmeler eser sözleşmesini içermekteyse de salt bununla sınırlı değildir. Dolayısıyla bu suç tipinin de sadece eser sözleşmesi ile sınırlandırılması mümkün değildir. Bu kapsamda vekalet, simsarlık, komisyon, acentelik, kredi vekaleti, kredi mektubu, saklama, iş (hizmet), taşıma ve yayım sözleşmelerinin de birer iş görme borcu ihtiva eden sözleşme neveleri olduğuna dikkat çekilmelidir. Bkz. Serozan ve Baysal ve Sanlı (60) 35.

⁶⁴ İlgili örnekler için bkz. Erman ve Özek (45) 660. Bu örneklerin ilgili suç tipinin konusunu oluşturacağı görüşünün tasdik edildiği çalışma için bkz. Yaşar vd. (35) 7192.

2. 1. 4. Fiil

Bu suçun fiil unsurunu **taahhüt edilen işin yerine getirilmemesi** oluşturur. Ancak taahhüt edilen işin yerine getirilmemesi başlı başına yeterli olmayıp hükümde ayrıca bu hareketin sonucunda ilgili eşyanın önemli ölçüde azalması yahut ortadan kalkması arandığı için bu suç **neticeli bir suçtur**⁶⁵. Bununla birlikte taahhüt edilen işin yerine getirilmemesinden bahsedildiği için bu suç **ihmali hareketle** işlenebilen bir suçtur.

Bir işin yapılacağını taahhüt etmek sözleşme marifetiyle olabilir. Ancak özel kişiler arasındaki ilişkiden farklı olarak idare, sözleşme ilişkisi kurmadan evvel ihale ve benzeri objektif usulleri takip ile mükelleftir. Türk borçlar hukukuna hâkim sözleşme özgürlüğü ilkesi, “*kamu kurumu*” niteliği taşıyan kamu tüzel kişileri ile devlet tüzel kişiliğine dâhil kişi ve kuruluşlar bakımından bazı farklılıklar gösterir. Kamu hukuku tüzel kişilerinin özel durumundan kaynaklanan bu farklılıklar, kamu kuruluşlarının kamu kaynaklarını kullanmaları sebebiyle hukuk sistemlerinde yer bulurlar. Unutulmamalıdır ki bütün hukuk devletlerinde kamu kaynaklarının kullanılması, kamu kaynaklarının amaca uygun bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacı ile özel düzenlemelere tâbi kılınmıştır. Nitekim ülkemiz açısından da durum bu şekildedir. Neticede kurulacak olan sözleşme *özel hukuk sözleşmesi* niteliği taşıyacak olsa da kamu kurumları, özel hukuk kişileri gibi dilediği sözleşmeyi, dilediği kişi veya kurumla imzalama; kurduğu sözleşmeyi muhatabın onayını almak suretiyle dilediği gibi değiştirme hak ve yetkisine sahip kabul edilmemiştir. Hatta, münhasıran kamu kurumlarının (idarenin) taraf olacağı sözleşmelerin kurulmasına ilişkin özel kanunlar sevk edilmiştir. 2886 sayılı Devlet İhale Kanunu ile 4735 sayılı Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu bu amaçla çıkartılmış olan temel ihale kanunlarıdır. Her iki Kanun da kamu kurumlarının taraf olacağı sözleşmelerin kurulması ile ilgili olarak özel ve özellikli bir ihale süreci işletilmesi zorunluluğunu ihtiva eder. Gerek sözleşmenin kurulması gerekse kurulan sözleşmede değişiklik yapılması bakımından ilgili kamu kurumu için sözleşme özgürlüğü ilkesinin bütün yönleri ile uygulanması mümkün değildir. Bu özellikli durum, hem sözleşmenin diğer tarafının belirlenmesi için uyulması gereken kurallar⁶⁶ (ihale zorunluluğu) hem de kurulmuş olan sözleşmenin değiştirilmesi açısından geçerli kabul edilmektedir⁶⁷. İhale sonucunda gerekli şartları sağlayan kişi,

⁶⁵ Bu suçun netice unsuru ihtiva etmediği için sırf hareket suçu olduğu görüşü için bkz. Akbulut (3) 16.

⁶⁶ Nida Malbeleş, *İdarenin Taraf Olduğu Sözleşmelerde “Sözleşmede Değişiklik” ve Sözleşmede Değişikliğin Özel Bir Türü Olarak “Uyarlama”*, (On İki Levha Yayıncılık, 2020) 81.

⁶⁷ Malbeleş (66) 71 vd.

idare ile sözleşme yapar⁶⁸. Bundan dolayı ihale, sözleşmeden önceki usule ilişkin olup sözleşmenin aksine taraflar arasında taahhüde dayalı bir hukuki ilişki kurmaz. Bu nedenle **biz, bir işin yapılmasının ihale yordamıyla da taahhüt edilebileceği fikrine iştirak etmiyoruz**⁶⁹. İlaveten, TCK m. 238 kapsamında akdedilen sözleşmelerin tarafı mutlak surette idare olmak zorunda olmadığından bu bakımdan da taahhüt ilişkisinin idare dışındaki kişilerle doğrudan sözleşme ilişkisine dayanacağı açıktır⁷⁰.

Taahhüt edilen işin kısmen yerine getirilmemesi, özel hukuktan farklı olarak⁷¹ TCK m. 238 bağlamındaki cezai sorumluluk bakımından herhangi bir farklılık meydana getirmez. Taahhüdün kısmen yerine getirilmemesi de bu anlamda tipiktir⁷². Burada önemli olan, taahhüdün kısmen yerine getirilmemesinin de zorunlu eşyaların önemli ölçüde azalmasına yahut tamamen ortadan kalkmasına neden olabilecek ağırlıkta olmasıdır. Aksi takdirde hareketin elverişsizliği sebebiyle suçun meydana gelmeyeceğinden bahsedilir.

Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu, fail unsurunda ifade edildiği üzere özgü bir suçtur. Özgü suçlarda fail, belli nitelikleri haiz olmalıdır. Bu suç tipinde taahhüt ilişkisini iş görme borcu ihtiva eden sözleşme tesis ettiğinden sözleşmeden kaynaklı olarak fail vasfına sahip olunabilir. Dolayısıyla faile sözleşmeden kaynaklanan ve belli bir yönde davranma, bir diğer deyişle taahhüt edilen işi yerine getirme hareket yükümlülüğü yüklenmektedir⁷³. İhale, taraflar arasındaki hukuki ilişkiye ve bu itibarla failin taahhüdüne dayanak teşkil etmediği için hareket yükümlülüğü kanundan kaynaklanmaz. Bununla birlikte eşyaların önemli ölçüde azalması yahut tamamen ortadan kalkması neticelerini önleme de bu hareket yükümlülüğünün sonucudur. Bu değerlendirmeler ışığında kanaatimizce bu suç tipi **görünüşte ihmali suçtur**⁷⁴. Her ne kadar görüşümüz bu yönde olsa da bu suç tipinde güncel

⁶⁸ Nitekim Kamu İhale Kanunu m. 46 ile “Yapılan bütün ihaleler bir sözleşmeye bağlanır.” esası benimsenmiştir.

⁶⁹ Yenerer Çakmut (6) 45; Yaşar vd. (22) 7192.

⁷⁰ Akbulut (3) 15.

⁷¹ Özel hukukta kısmi ifa bazı hâllerde mümkün olup edimin hiç ifa edilmemesi ile kısmi olarak ifa edilmesi arasında hukuken farklı sonuçlar doğar. Detaylı bilgi için bkz. Halûk N. Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş 17. Bası, Beta, 2020) 316 vd.

⁷² Yenerer Çakmut (6) 45; Meran (35) 208.

⁷³ Buradaki yükümlülük faile münferiden yüklenmektedir, yoksa duruma yönelik genel bir yükümlülüğünden söz edilemez. Bu nedenle bu suç tipi gerçek ihmali suç değil, görünüşte ihmali suçtur. Yükümlülüğün genel veya münferit olmasına göre ihmali suçların değerlendirilmesi gerektiği görüşü için bkz. Rahime Erbaş, *Türk Ceza Kanunu'nda Görünüşte İhmali Suçlarda Garantörlük*, (On İki Levha Yayıncılık, 2019) 112.

⁷⁴ Bu suçun gerçek ihmali suç olduğu görüşü için bkz. Akbulut (3) 16; Yazarın bu suç tipinin özgü suç olduğunu ifade ettikten sonra bu suçu gerçek ihmali suç olarak nitelendirmesinin çelişkili olduğu görüşündeyiz. Zira gerçek ihmali suçlarda faillik vasfının herhangi bir özellik göstermemesi nedeniyle özgü suçlarda olduğu gibi belli vasıflara sahip failer için

ceza hukuku doktrinine aykırı bir husus vardır. O da görünüşte ihmali suçların icrai fiille işlenen hâllerinin de Türk Ceza Kanunu'nda mevcut olmasıdır⁷⁵. Bir diğer ifadeyle görünüşte ihmali suçlar, hâlihazırda Kanun'da icrai hareketle işlenebileceği hüküm altına alınmış suçların suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereği ihmali hareketle işlenen şekillerinin de cezalandırılabilmesi için ihdas edilmiş suçlardır. Bu sebeple kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu her ne kadar görünüşte ihmali suç olsa da bu hareketin icrai hâli Türk Ceza Kanunu'nda suç olarak düzenlenmediği için Türk ceza hukuku doktrinindeki güncel kabul ile uyumlu değildir.

2. 1. 5. Netice

Bu suçun varlığı için taahhüt edilen işin yerine getirilmemesi yeterli olmayıp bundan dolayı **söz konusu eşyaların önemli ölçüde azalmış yahut tamamen ortadan kalkmış olması** gerekir⁷⁶. Zira TCK m. 238'de "*Taahhüt ettiği işi yerine getirmeyerek ... neden olan...*" kimseden bahsedilmekte ve hareket ile netice arasındaki nedensellik ilişkisine vurgu yapılmaktadır⁷⁷. Ayrıca bu suç tipinin özgü suç olup suçun failinin taahhüt altına girmiş kimse olabileceği ve yalnızca bu kişiler için bir hareket yükümlülüğü öngörüldüğünün de dikkate alınması gerekir. Dolayısıyla madde metninde yer alan bu ifadenin objektif cezalandırılabilme şartı değil, netice olarak yorumlanması da hukuki açıdan bir zorunluluktur⁷⁸. Zira görünüşte ihmali suçlarda belli şahıslara özgü bir hareket ve neticeyi önleme yükümlülüğü söz konusudur⁷⁹.

Söz konusu eşyaların tüm ülke çapında önemli ölçüde azalmış veya tamamen ortadan kalkmış olması gerekmez. Bu netice, belli bir bölge ile sınırlı

söz konusu olan hareket yükümlülüğü yoktur. Dolayısıyla özgü suç tespiti, beraberinde zaruri olarak bu suç tipinin görünüşte ihmali suç olduğu tespitini de getirmektedir.

⁷⁵ Hamide Zafer, *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75*, (7. Baskı, Beta, 2019) 266; Örneğin TCK m. 81'de düzenlenen kasten öldürme suçu icrai hareketli bir suç iken TCK m. 83'te kasten öldürmenin ihmali hareketle işlenmiş hâli tanzim edilmiştir. Aynı durum TCK m. 86 ve 88'de düzenlenen kasten yaralama suçu bakımından da söz konusudur.

⁷⁶ 765 sayılı Kanun m. 361'de "*erzak ve eşyanın fıkdanına*" sebep olmak ifadesine yer verilmiştir. Fıkdan, kelime anlamı itibarıyla yokluk demek olduğundan 765 sayılı Kanun'da netice olarak sadece erzak veya eşyanın yokluğuna yol açılması düzenlenmiştir. Ancak doktrinde bu kavramın geniş yorumlanarak *darlık* durumlarını da kapsamına alması gerektiği, aksi takdirde maddenin tatbikatının imkânsız hâle geleceği savunulmuştur. Bkz. Erman ve Özek (45) 661.

⁷⁷ Kanun'daki bu ifadeleri nedensellik bağına vurgu yaparak netice olarak kabul eden görüşler için bkz. Yenerer Çakmut (6) 46; Şahbaz (35) 2707; Parlar ve Hatipoğlu (23) 3724; Yaşar vd. (22) 7193; Gerçekler (35) 2131; Özbek (22) 884.

⁷⁸ Bu ifadelerin objektif cezalandırılabilme şartı olduğu görüşü için bkz. Akbulut (3) 16; Yarsuvat (5) 66.

⁷⁹ Harro Otto, *Grundkurs Strafrecht: Allgemeine Strafrechtslehre*, (7. Auflage, De Gruyter Recht, 2004) § 4 Rn 7; Günter Stratenwerth/Lothar Kuhlen, *Strafrecht Allgemeiner Teil: Die Straftat*, (6. überarbeitete Auflage, Verlag Franz Vahlen, 2011) § 13 Rn 12.

olarak da gerçekleştirilebilir⁸⁰. Önemli olan, failin fiilinin sonucunda eşyaların önemli ölçüde azalması yahut ortadan kalkmasıdır.

2. 1. 6. Nedensellik Bağı ve Objektif İsnadiyet

Failin fiilinin sonucunda neticenin ortaya çıkması nedensellik bağının, ortaya çıkan neticenin failin eseri olarak kabul edilmesi ise objektif isnadiyetin varlığına işaret eder⁸¹. Buna göre nedensellik bağı ve objektif isnadiyet neticeli suçlar bakımından tetkike muhtaçtır. İncelenen suç tipi neticeli bir suç olduğu için failin fiili ile netice arasında böyle bir bağın varlığı, suçun oluşumu için gereklidir. Bu bağlamda ihmali suçların normatif karaktere sahip olması göz önünde bulundurulduğunda doğal olan nedensellik bağının bu suçlarda aranıp aranmayacağı tartışmalıdır. Bu noktada hâkim görüşe göre failin pasif kalmayıp icrai bir davranış sergilemesi hâlinde neticenin meydana gelip gelmeyeceği hususunda bir inceleme yapılır⁸². Bu takdirde failin taahhüdü yerine getirmemesi nedeniyle zorunlu eşyaların önemli ölçüde azalması yahut tamamen ortadan kalkması neticesinin meydana gelmesi ile nedensellik bağı ve objektif isnadiyet tesis edilir. Şayet somut olayda objektif isnadiyeti kesen hâllerden birinin mevcutsa netice failin eseri olarak mütalaa edilemeyeceğinden suç oluşmaz.

İncelenen suç tipi bakımından üçüncü kişinin tehlikeli davranışının objektif isnadiyeti ortadan kaldırıp kaldırmadığı tartışması gündeme gelebilir. Failin hareketleriyle nedensel bir süreç başlattığı ve bu sürece üçüncü kişinin tehlikeli davranışının dâhil olmasıyla neticenin meydana gelmesi hâlinde söz konusu netice, faile objektif olarak isnat edilemez⁸³.

İncelenen suç tipinde fail, bir işi görmeyi taahhüt ettiği fakat bu borcunu üçüncü kişi marifetiyle yerine getirmek hususunda üçüncü kişi ile anlaştığı olasılıkta üçüncü kişi bu borcu yerine getirmese üçüncü kişinin tehlikeli davranışı nedeniyle objektif isnadiyetin ortadan kalktığından bahsedilemeyeceği fikrindeyiz. Zira her şeyden evvel böyle bir anlaşma özel hukuk hükümlerince iç ilişki bakımından bağlayıcı olup sözleşmenin diğer tarafı olan ve lehine belli bir iş görüleceği taahhüt edilen süjeyi hukuken bağlamaz. İş görme borcu belli şartlar dâhilinde belli bir kişiye verilmiş olup bu borcu ifa eden şahsın önem arz etmediği iddia edilebilecekse de her halükârda ifa etmemeden taahhüt altına giren kişi sorumludur (*TBK m. 116*). Bu sebeplerle biz, somut olayda meydana gelme ihtimali olan bu olasılıkta objektif isnadiyetin ortadan kalkmayacağı kanaatindeyiz.

⁸⁰ Yaşar vd. (22) 7193.

⁸¹ Veli Özer Özbek, “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağlantısı ve Neticenin Objektif Yüklenebilirliği Teorisi”, (2007) 2 (5), CHD, 47, 68.

⁸² Koca ve Üzülmöz (30) 402.

⁸³ Artuk vd. (30) 356.

2. 2. Suçun Manevi Unsuru

Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun manevi unsuru **kasıttır**⁸⁴. Failin taahhüt ettiği işi yerine getirmemesi ve bunun sonucunda söz konusu eşyaların önemli ölçüde azalması yahut ortadan kalkması neticelerinin meydana geleceğini en azından kabullenmesi gerekir⁸⁵. Bununla birlikte failin, eşyanın maddede geçen hususlar itibarıyla zorunlu olduğunu da bilmesi gerekir⁸⁶. Bu itibarla bu suç **hem doğrudan hem de olası kasıtle işlenebilir**. Olası kasıtle işlendiği takdirde TCK m. 21/2 uyarınca cezada indirim yapılır. Buna karşılık bu suçun taksirle işlenebileceği Kanun'da açıkça düzenlenmediğinden (TCK m. 22/1) failin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı hareket etmek suretiyle neticeyi meydana getirdiği olasılıkta manevi unsur yokluğundan suç teşekkül etmez⁸⁷. Aynı şekilde TCK m. 238'de bu suçun teşekkülü için amaç veya saik unsuruna yer verilmediğinden failin sorumlu tutulabilmesi için herhangi bir amaç veya saik ile hareket etmesi aranmaz.

Doktrinde bir görüş, taahhüdün mücbir sebepten dolayı yerine getirilememesi hâlinde failin kastı bulunmadığı için suçun manevi unsurunun yokluğu nedeniyle oluşmayacağını ileri sürmektedir⁸⁸. Mücbir sebebin varlığının failin sorumluluğuna nasıl etki edeceği esasen madde gerekçesinde yer almaktadır⁸⁹.

⁸⁴ Türk ceza hukukunda kullanılan “kasıt” kavramını karşılayacak şekilde “kast” kelimesinin kullanılmasının eleştirisi için bkz. Elibol (4), dn 481.

⁸⁵ TCK m. 238'deki “neden olma” ifadesinin fiil bakımından kasten hareket etmenin yeterli olduğu, neticeler bakımından kastın aranmadığı anlamına gelecek şekilde kullanıldığı yönünde bir görüş ortaya atılmıştır. Bkz. İsmail Malkoç, *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu (Madde 150-241): Üçüncü Cilt*, (Sözkesen Matbaacılık, 2013) 3806; Biz, “neden olma” ifadesinin böyle bir anlam karmaşasına yol açtığı kanaatinde değiliz. Bir suçta kastın kapsamına sadece fiil unsurunun girip neticenin kastın kapsamı dışında bırakılması yahut söz konusu ifadelerin bu şekilde yorumlanması kabil değildir. Fikrimizce yazar, objektif cezalandırılabilme şartı ile netice unsurunu birbirine karıştırmıştır. Zira kastın kapsamı dışında olan, objektif cezalandırılabilme şartlarıdır. Söz konusu suç tipi neticeli bir suç olduğundan söz konusu eşya veya besinlerin önemli ölçüde azalması veya ortadan kalkması neticeleri de kastın kapsamındadır.

⁸⁶ Özgenç (13) 265.

⁸⁷ 765 sayılı Kanun m. 361/2'de suçun failin “ihmal ve teseyyübünden” dolayı meydana gelmesi düzenlenmiştir. Burada her ne kadar ihmal kavramı kullanılmışsa da bu kavram aslında taksire tekabül eder. Bkz. Erman ve Özek (45) 662; Abdullah Pulat Gözübüyük, *Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi: Cilt III (Madde 282-447)*, (Genişletilmiş Beşinci Bası, Kazancı Hukuk Yayınları No. 64, 1967) 434; Dolayısıyla 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndan farklı olarak bu suçun taksirli hâli 765 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir.

⁸⁸ Yenerer Çakmut (6) 47; Parlar ve Hatipoğlu (23) 3724; Şahbaz (35) 2709; Yaşar vd. (22) 7194; Gerçekler (35) 2131; Eroğlu (22) 118.

⁸⁹ Mücbir sebebin bu suç tipi bakımından nasıl bir etki doğuracağı 1810 tarihli Fransız Ceza Kanunu'nda 430. maddede açıkça yer almaktayken Türk Ceza Kanunu'nda gerekçede yer almaktadır. Bkz. Yarsuvat (5) 67.

Gerekçede mücbir sebebin söz konusu olması hâlinde failin kusurunun ortadan kalkacağından ve bundan dolayı failin cezalandırılmayacağından bahsedilmektedir. Burada “kusurluluk” ve “cezalandırma” hususlarına yer verildiğinden kanaatimizce bu değerlendirme kusurluluk bahsinde yapılmalıdır. Doktrinin bu incelemeyi manevi unsur başlığında yapmasının nedeninin, klasik suç teorisinde kasıt ve taksirin kusurluluğun kapsamında kabul edilip incelenmesi olduğu fikrindeyiz. Doktrinde ekseriya benimsenen suç teorisi ise kasıt ve taksiri manevi unsur kapsamında değerlendirmekte, kusurluluğu failin algılama ve irade yeteneğinin sorgulandığı bir başlık olarak suç oluşuktan sonra yapılan bir inceleme olarak kabul etmektedir⁹⁰. Biz de güncel doktrin uyarınca mücbir sebebe ilişkin değerlendirmeyi kusurluluk başlığı altında yapacağız.

3. HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

Suçun kanuni unsurlarından olan maddi ve manevi unsurları ihtiva eden bir hareketin suç teşkil edip ceza hukuku yaptırımına tabi tutulabilmesi için aynı zamanda hukuka aykırı olması gerekir⁹¹. İncelenen suç tipi bakımından failin fiilini hukuka uygun hâle getirebilecek herhangi bir hukuka uygunluk nedeninin gündeme gelmesi teorik olarak mümkün olsa da pratik bakımdan gerçekleşmesi oldukça güçtür. Bununla birlikte bu suç tipiyle tek bir bireyin hakkı korunmadığı ve bu sebeple kişinin üzerinde tasarruf edebileceği mutlak bir haktan bahsedilemeyeceği için rızanın teorik olarak da gündeme gelmesi olasılık dışıdır⁹². Bunun haricinde doktrinde bu suçla bireyüstü değerlerin korunması nedeniyle meşru savunmanın da söz konusu olamayacağı görüşü ileri sürülmüştür⁹³. Biz bu görüşe iştirak etmiyoruz. Korunan hukuki değer başlığı altında ifade ettiğimiz üzere biz, hukuki değerlerin bireylere ait olduğu görüşüne katıldığımız için bu suçla korunan hukuki değer de bireysel perspektiften yorumlanması gerektiği kanaatindeyiz⁹⁴. Bunun sonucunda taahhüt altına giren kişi, sözleşmenin diğer tarafını teşkil eden kişinin sözleşmenin gereklerini yerine getirmediği ihtimalde kendi malvarlığına yönelmiş bu saldırıyı, taahhüdü yerine getirmemek suretiyle bertaraf ettiği takdirde diğer koşulların da var olması şartıyla somut olayın özelliklerine göre orantılı addedilebilir. Burada meşru savunmayı imkânsız kılan husus, savunma hareketinin üçüncü kişilere yönelmemesi gerekliliğinin kamuya gerekli şeylerin

⁹⁰ Koca ve Üzülmüş (30) 144-145; Özgenç (30) 242; Özbek vd. (30) 254; Akbulut (30) 434-435; Zafer (75) 287-288.

⁹¹ Uwe Munmann, *Grundkurs Strafrecht*, (4. neu bearbeitete Auflage, C.H. Beck, 2017) § 15 Rn 1.

⁹² Akbulut (3) 17.

⁹³ Akbulut (3) 17; Eroğlu (22) 119.

⁹⁴ Nitekim liberalizmin dayandığı subjektivist bireyci anlayış, kolektif değerlerin ve bu değerlere dayanan tercihlerin ancak bireysel tercihlerden yola çıkılarak oluşturulabileceğini savunmaktadır. Bkz. Mustafa Erdoğan, “Klasik Liberalizmde Birey, Topluluk, Toplum”, (1997), (7), LDD, 58, 60.

yokluğuna neden olma suçunun mağdurunun toplumu oluşturan tüm bireyler olması nedeniyle karşılanamamasıdır. Bu takdirde failin savunma hareketi, saldırının tarafı olmayan üçüncü kişilere yöneldiğinden meşru savunma bu suç tipi bakımından gündeme gelemez.

Bu bağlamda hakkın kullanılması hukuka uygunluk nedeninin de söz konusu suç bakımından gündeme gelip gelemeyeceği tartışılmalıdır. Bu kapsamda akla gelebilecek ilk imkân da karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde gündeme gelebilecek savunmalardan biri olan ödemelik defidir. Ödemelik defi, TBK m. 97'de düzenlenmiştir. Karşılıklı borç doğuran sözleşmelerde tarafların, aralarında değişim (*karşılık*) ilişkisi bulunan ve muaccel olmuş borçlarını aynı anda ifa etmekle mükellef oldukları kabul edilir. Meğerki durumun sözleşmenin hükümlerinden yahut niteliğinden veya işin/durumun gereğinden aksi bir sonuca varılması gereksin⁹⁵. Şayet taraflar aynı anda ifa borcu altında ise birbirlerinden ifanın gerçekleştirilmesini talep edebilmeleri ancak kendi borçlarını ifa etmiş yahut borçlarının ifasını önermiş olmalarına bağlıdır. Aksi takdirde ifa talebinin muhatabı karşı taraf ödemelik defi ileri sürerek geçici bir süre için de olsa borcunu ifa etmekten imtina edebilir⁹⁶. İncelenen suç tipi çerçevesinde taraflardan birinin idare olduğu ihtimal dikkate alındığında tarafların mutlaka bir ifa sırası kararlaştırmış olacakları ifade edilebilir. Kaldı ki iş görme ilişkilerinde sözleşmenin niteliği gereği öncelikle işin görülmesi gerektiği kabul edilmektedir⁹⁷. Bu durumda hakkın kullanılması hukuka uygunluk nedeninin de kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu bakımından gündeme gelemeyeceği kanaatindeyiz.

4. KUSURLULUK

Suçun kanuni tanımında yer alan maddi ve manevi unsurların gerçekleştirilmesiyle birlikte fiilin hukuka aykırı da olmasıyla suç oluşur. Suçun meydana gelmesi, her hâlükârda failin cezalandırılmasını temin etmeyip faile bireysel isnadiyette bulunabilmek için failin kusurlu hareket etmesi de gerekir⁹⁸. Bu itibarla hukuk kurallarını algılama yeteneğine sahip olup davranışlarını iradi bir şekilde şekillendirebilen kişi, hukuka aykırı davrandığı takdirde aynı zamanda kusurlu addedilir⁹⁹.

⁹⁵ Nomer (71) 351.

⁹⁶ Nomer (71) 351.

⁹⁷ Örneğin eser sözleşmesinde iş sahibinin bedel ödeme borcu, taraflar aksini kararlaştırmamışsa eserin teslimi anında muaccel olur (TBK m. 479/1); Keza avukatlar aksine bir anlaşma yapılmamışsa işi sonuna kadar takip edip sonuçlandırmadan ücret talep edemez. Bkz. Nomer (71) 351; Şayet taraflar aksini kararlaştırmışlarsa da bu durumda bir ifa sırası öngörülmüş olduğundan yine ödemelik defi ileri sürülmesi mümkün olmayacaktır.

⁹⁸ Johannes Wessels ve Werner Beulke ve Helmut Satzger, *Strafrecht Allgemeiner Teil: Die Straftat und ihr Aufbau*, (45. neu überarbeitete Auflage, C.F. Müller, 2015) § 13 Rn 607.

⁹⁹ Rudolf Rengier, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, (4. neu bearbeitete Auflage, C.H. Beck, 2012) 225.

İncelenen suç tipi bakımından kusurluluğu etkileyen ve tartışılması gereken ilk husus, haksızlık hatasıdır. Haksızlık hatası TCK m. 30/4’te düzenlenmiştir. Hükme göre haksızlık hatasına düşen fail, kanun hükmünü bilmediği veya yanlış yorumladığı için hukuka aykırılık bilincinden yoksundur¹⁰⁰. Hukuka aykırılık bilincinden söz edildiği için failin, gerçekleştirdiği hareketin ceza hukuku bakımından suç teşkil ettiği bilincinde olması gerekli olmayıp herhangi bir hukuk disiplinine mensup normu ihlal ettiğine yönelik bilincin varlığı da hukuka aykırılık bilincinin varlığının kabulü için yeterlidir¹⁰¹. Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu bakımından failin taahhüt ettiği işi yerine getirmediği takdirde fiilin esasen bir ceza hukuku müeyyidesine tabi olacağı bilincine kural olarak sahip olmadığı ifade edilebilir. Zira TCK m. 238, herhangi bir yargı kararına konu olmamıştır ve esasen özel hukuka ilişkin bir meseleyi düzenlemiştir. Buna karşılık failin bu davranışının en azından özel hukuk bakımından bir yaptırıma tabi olduğunun bilincinde olması beklenir. Dahası, failin kamu kurum veya kuruluşu ile sözleşme akdettiği ihtimalde ise muhatabın doğrudan idare olması nedeniyle idari yaptırıma tabi bir davranışı gerçekleştirdiğinin bilincinde olması da beklenir. Bu açıklamalar ışığında **TCK m. 238’in failine haksızlık hatasına ilişkin TCK m. 30/4 düzenlemesinin uygulanamayacağı kanaatindeyiz.**

TCK m. 238 bakımından kusurluluğa ilişkin olup tartışılması gereken bir diğer mesele de mücbir sebebin varlığıdır. Mücbir sebep, bireylerin iradesinden azade olarak meydana gelen ve onların önleyemeyecekleri yahut etkisinden kurtulamayacakları hâllerdir¹⁰². TCK m. 238 bakımından failin taahhüdü yerine getirmemesi ve bu bakımdan kusurlu olması gerekir. Maddenin gerekçesinde ifade edildiği üzere taahhüt, mücbir sebepten dolayı yerine getirilemediği takdirde artık failin elinde olmayan bir sebep söz konusu olacağından failin kusurunun varlığından bahsedilemez ve bundan dolayı fail cezalandırılmaz. Meselenin kusurluluk bahsinde ele alınması, özel hukuk ile de uyumludur. Zira mücbir sebebin varlığı, sözleşmeye aykırılık sorumluluğunda nedensellik bağının kesilmesine sebep olan bir husustur. Bununla beraber, borçlunun borca aykırılıktan sorumlu tutulmaması için kusursuzluğunu ispat etmesi gerektiğinden (*TBK m. 112*) mücbir sebebin varlığını ispat da borçlunun kusurlu addedilmesinin önüne geçer¹⁰³. Bu durumda mücbir sebebin varlığının ceza sorumluluğu anlamında da kusur bahsinde mütalaa edilmesi özel hukuk ile de uyum arz eder.

¹⁰⁰ Ayhan Önder, *Ceza Hukuku Dersleri*, (Filiz Kitabevi 1992) 337.

¹⁰¹ Neslihan Göktürk, *Haksızlık Yanılgısının Ceza Sorumluluğuna Etkisi*, (Seçkin Yayıncılık, 2016) 56.

¹⁰² Recep Gülşen, *Ceza Hukukunda Sorumluluğu Kaldıran Nedenlerden Kaza, Mücbir Sebep, Cebir ve Tehdit*, (Seçkin Yayıncılık, 2007) 122.

¹⁰³ Oğuzman ve Öz (34) 431.

5. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

5. 1. Teşebbüs

Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun teşebbüse elverişli olup olmadığı tartışmalıdır. Tartışmanın kaynağı, suçun hareket itibarıyla ihmali mahiyette olmasıdır. Doktrinde bir görüşe göre bu suç tipi gerçek ihmali suç olup gerçek ihmali suçlara kural olarak teşebbüs mümkün olmamakla¹⁰⁴ birlikte TCK m. 35 ve 36 uyarınca ihmali suçlarda genel olarak teşebbüs mümkün olmadığı için kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçuna da teşebbüs mümkün değildir¹⁰⁵. Doktrindeki bir diğer görüşe göre bu suç tipi neticeli bir suç olduğu için teşebbüs mümkündür¹⁰⁶. Kanaatimizce bu suç tipi hem özgü suç olduğu hem de netice unsuru ihtiva ettiği için görünüşte ihmali suçtur. Doktrinde gerçek ihmali suçların sırf hareket suçu olması sebebiyle teşebbüse elverişli olmadıkları fakat görünüşte ihmali suçların teşebbüse elverişli olduğu ifade edilmektedir¹⁰⁷. Biz Türk Ceza Kanunu'ndaki teşebbüs hükümlerinin kapsamının sadece icrai davranış ile sınırlandırılmayacağı ve görünüşte ihmali suçların netice unsuru ihtiva etmeleri sebebiyle teşebbüse elverişli olmaları dolayısıyla **kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçuna teşebbüsün mümkün olduğu görüşüne iştirak ediyoruz**¹⁰⁸. Dolayısıyla fail kasten taahhüdünü yerine getirmezse fakat failin elinde

¹⁰⁴ Gerçek ihmali suçlarda failin suç yoluna girdiği yahut hareketin parçalara bölünebildiği ihtimalde teşebbüsün mümkün olduğu görüşü için bkz. Nevzat Toroslu ve Haluk Toroslu, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, (25. Baskı, Savaş Yayınevi, 2019) 314-315.

¹⁰⁵ Yarsuvat (5) 66; Akbulut (3) 23; *Akbulut*, güncel olarak ihmali suçlara teşebbüsün mümkün olmadığı fikrini benimsemeye devam etmektedir. Yazara göre TCK m. 35'te kanun koyucu "hareket" ifadesini benimseyerek icrai hareketi, buna karşılık Kanun'daki diğer kurumlar bakımından "fiil" ifadesini benimsemek suretiyle hem icrai hem de ihmali davranış kastetmektedir. Bkz. Akbulut (30) 719-720; *Meran* ise bu suç tipinin görünüşte ihmali suç olduğunu kabul etmekle birlikte netice ortaya çıkmadığı takdirde ihmali hareketin yöneldiği neticeyi anlayıp değerlendirebilmek mümkün olmadığı için TCK m. 238'in teşebbüse elverişli olmadığı görüşündedir. Bkz. *Meran* (35) 209-210; İhmali suçlarda failin ihmali hareketi gerçekleştirmeye yönelik iradesi olmadığından ihmali davranışla işlenen suçlara teşebbüsün mümkün olmadığı görüşü için bkz. Koca ve Üzülmöz (30) 438; Özgenç (30) 525-526.

¹⁰⁶ Yenerer Çakmut (6) 48; Şahbaz (35) 2709; Yaşar vd. (22) 7194.

¹⁰⁷ Nurullah Kunter, *Suçun Maddî Unsurları Nazariyesi*, (İsmail Akgün Matbaası, 1954) 55; Pervin Aksoy İpekçioğlu, *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, (Seçkin Yayıncılık, 2009) 191; Önder Tozman, *Suçta Teşebbüs*, (Adalet Yayınevi, 2015) 214; Gürkan Özocak, *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, (Seçkin Yayıncılık, 2018) 216; Hakan Hakeri, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (23. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020) 510-511; Özbek vd. (30) 226; Zafer (75) 512; *Öztürk/Erdem*'e göre görünüşte ihmali suçlarda icrai hareketin yerini ihmali hareket almaktadır ve bu suçlara teşebbüs mümkündür. Bkz. Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, (20. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2020) kn 624.

¹⁰⁸ Detaylı bilgi için bkz. Elibol (4) kn 240.

olmayan nedenlerle zorunlu eşya önemli ölçüde azalmaz yahut tamamen ortadan kalkmazsa suçun teşebbüs aşamasında kalacağı ifade edilmelidir¹⁰⁹.

5. 2. İştirak

Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu fail bakımından özellik gösterdiğinden özgü bir suçtur. Bu nedenle bu suça iştirak de özellik gösterir¹¹⁰. TCK m. 40/2 özgü suçlarda iştiraki düzenlenmiştir. Hükme göre ancak fail olmak için gerekli özelliklere sahip kimseler özgü suça fail olarak iştirak edebilir. Bu özelliklere sahip olmayan kişiler azmettiren yahut yardım eden olarak sorumlu tutulabilirler. Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun faili olabilmek için sözleşme ile bir iş görmeyi taahhüt etmek gerekir. Dolayısıyla iş görmeyi taahhüt etmeyip sözleşmenin tarafı olmayan kişiler bu suçun faili olamazlar. Şayet sözleşme ilişkisi gereği iş görmeyi birden fazla kişi taahhüt etmiş fakat taahhüdü yerine getirmemişlerse müşterek fail olarak cezai sorumluluklarına gidilir¹¹¹. Dolaylı faillik de bu suç tipinde gündeme gelebilir. Şayet taahhütte bulunan iki kişi varsa ve bunlardan biri, diğerini taahhüdü yerine getirdiğini söyleyip hataya düşürürse diğerinin iradesi üzerinde hâkimiyet tesis ettiğinden fail olarak sorumlu tutulur. Bu durumda hataya düşürülen kişi fail olarak sorumlu değildir. Ancak bu suç tipinin özgü suç olduğu göz ardı edilmemelidir. Şayet taahhüt eden kişi, bu hukuki ilişkinin tarafı olmayan bir kişi tarafından aynı şekilde hataya düşürülürse burada dolaylı faillikten söz edilemez¹¹². Zira hataya düşüren kişi, fail olabilmek için gerekli vasfa sahip değildir. TCK m. 40/2 uyarınca şerik olarak sorumlu tutulur. Bunun haricinde diğer şeriklik hâlleri de bu suç bakımından gündeme gelebilir. Şayet kişi, taahhüdü yerine getirmeyip taahhüt konusunu daha kârlı bir şekilde satabileceğini söyleyip taahhüt altında bulunan kişiye suç işleme kararı aldırırsa azmettiren olarak sorumlu tutulur. Buna ek olarak hâlihazırda suç işleme kararı olan taahhüt altındaki kişiye maddi yahut manevi olarak yardım edilirse yardım eden olarak sorumluluk gündeme gelir.

5. 3. İçtima

Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun başka suç tipleri ile arasındaki içtima ilişkisinin varlığı, ilk olarak Türk Ceza Kanunu'nda aynı yerde düzenlenen suçlar bakımından bir araştırma ile sorgulanabilir. Bu

¹⁰⁹ Erman ve Özek (45) 661; Özgenç (13) 264; Eroğlu (22) 118.

¹¹⁰ Bu sebeple bu suçun iştirak bakımından özellik göstermediği görüşüne iştirak etmiyoruz. İlgili görüş için bkz. Yenerer Çakmut (6) 48.

¹¹¹ Akbulut (3) 23.

¹¹² İrade üzerinde hâkimiyet kuran arkadaki kişinin faillik özelliği taşımayıp yalnızca öndeki kişinin taşıması hâlinde arkadaki kişi dolaylı fail olarak değil, şerik olarak sorumlu olur. Bkz. Urs Kindhäuser/Till Zimmermann, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, (9. Auflage, Nomos, 2020) § 38 Rn 51, 53.

takdirde ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlardan olan ve 236. maddede düzenlenen edimin ifasına fesat karıştırma suçu ile arasındaki ilişki tartışılabilir. Edimin ifasına fesat karıştırma suçunda taahhüt altına giren kişi, taahhüdünü ifa ederken buna fesat karıştırmakta, bir diğer ifade ile hileli bir harekette bulunarak edimini ifa etmektedir¹¹³. Dolayısıyla burada icrai bir hareket söz konusudur. Buna karşılık, kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunda fail, taahhüt ettiği edimi ifa etmemiştir. Bu suç bakımından ihmali bir hareket söz konusudur. Bu bağlamda bilhassa TCK m. 236/2-b hükmü üzerinde durulmalıdır. Hükümde “*ihale kararında veya sözleşmede belirtilen miktardan eksik malın teslim veya kabul edilmesi*” nin hileli davranışlar ile gerçekleştirilmesinin edimin ifasına fesat karıştırma suçuna vücut vereceği ifade edilmektedir. TCK m. 238 bakımından taahhüdün kısmen yerine getirilmemesinin de neticeyi ortaya çıkardığı ihtimalde dahi bu suç tipi bakımından hileli bir davranış söz konusu olmadığından TCK m. 238 ile TCK m. 236/2-b arasında içtima ilişkisi gündeme gelemez¹¹⁴. Buna ek olarak TCK m. 238 ihmali, TCK m. 236’nın icrai suç olup aynı hareketin hem ihmali hem de icrai olması mümkün olmaması dolayısıyla da içtima ilişkisi söz konusu olamaz¹¹⁵.

TCK m. 240’ta yer alan ve ekonomi, sanayi ve ticarete ilişkin suçlardan olan mal veya hizmetin satımından kaçınma suçu içtima kapsamında akla gelebilir. TCK m. 240’ta fail, belli bir mal veya hizmeti satmaktan kaçınmakta ve bunun sonucunda kamu için acil ihtiyaç neticesi ortaya çıkmaktadır. Maddede “*satmaktan kaçınma*” ifadesine yer verilmekte ancak bu ifade mallar açısından satış sözleşmesi kurmaktan kaçınmayı ifade etmekteyse de hizmetler bakımından bunların satış sözleşmesine konu olması mümkün olmadığından iş görme borcu ihtiva eden sözleşme kurmaktan kaçınmayı ifade etmektedir¹¹⁶. Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunda ise taahhütten bahsedildiği için satış sözleşmesi bu suç tipinin kapsamı dışındadır ve bu nedenle **mal satışından kaçınmak fiili bakımından TCK m. 238 ile TCK m. 240 arasında içtima ilişkisi gündeme gelmez. Buna mukabil hizmet sunmaktan kaçınmak, bir diğer deyişle iş görme borcu ihtiva eden sözleşme kurmaktan veya bu sözleşmenin gereğini yerine getirmekten kaçınmak fiili ile TCK m. 238 arasında içtima ilişkisi gündeme gelebilir.** Bu itibarla TCK m. 238 kapsamında taahhüt altına giren ve taahhüdünü yerine getirmeyen fail, aynı zamanda TCK m. 240 anlamında hizmet sunmaktan da kaçınmaktadır. Şayet somut olayda hem TCK m. 240 uyarınca kamu için acil ihtiyaç neticesi hem de TCK m. 238 uyarınca zorunlu eşyaların önemli ölçüde

¹¹³ İzzet Özgenç, *İhale Sürecinde İşlenen Suçlar*; (4. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2013) 117.

¹¹⁴ Akbulut (3) 24.

¹¹⁵ Akbulut (3) 24.

¹¹⁶ Elibol (4) kn 113, 122.

azalması veya tamamen ortadan kalkması neticesi ortaya çıktığı takdirde tek bir fiil¹¹⁷ ile iki ayrı suç işlenmiş olacağından farklı neviden fikri ıçtima söz konusu olur.

Bunlara ek olarak taahhüdün yerine getirilmediği ve bu durumda genel felaketin önlenmesi için zorunlu eşyanın önemli ölçüde azaldığı yahut tamamen ortadan kalktığı olasılıkta bu neticenin ortaya çıkması nedeniyle ayrıca kişilerin vücut dokunulmazlıklarının veya yaşam haklarının ihlal edildiği durumlarda **kasten yaralama ve kasten öldürme suçlarının ihmali davranışla işlenmesi suçları ile TCK m. 238 arasında ıçtima ilişkisi gündeme gelebilir.** Burada her ne kadar iki ayrı hareket yükümlülüğü¹¹⁸ ve netice (*TCK m. 238 ile TCK m. 83 / TCK m. 88*) olsa da ortaya çıkan neticeler, failin taahhüdünü ifa etmesi suretiyle engellenebildiği için tek bir fiilden söz edilmelidir. Buna göre fail, tek bir fiil ile hem TCK m. 238'i hem de TCK m. 83'ü veya TCK m. 88'i ihlal ettiği için farklı neviden fikri ıçtima söz konusudur.

Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu bakımından zincirleme suç ilişkisi de mümkündür. TCK m. 43/1 uyarınca bir suç işleme kararına sahip olan failin aynı suçu, yine aynı kişiye karşı birden çok kez işlemesi gerekir. TCK m. 238'in mağduru toplumu oluşturan bireylerin her biri olsa da TCK m. 43/1 uyarınca mağdurun belli bir kişi olmadığı suç tipleri bakımından da bu hüküm uygulama kabiliyetine sahiptir. Söz gelimi, failin bir kamu kurumuna birden fazla taahhütte bulunduğu ve taahhütlerini farklı zamanlarda yerine getirmede olduğu olasılıkta TCK m. 43/1'deki şartlar somut olayda mevcutsa zincirleme suçtan bahsedilir. Ancak zincirleme suç hükümlerinin tatbiki için muhakkak aynı idareye veya idarenin kamu hizmeti görmek için yetkilendirdiği kişiye taahhütte bulunulması gerekmez. Zira bu suçun mağduru toplumu oluşturan bireylerin her biridir. Söz gelimi, failin üç farklı kamu kurumu ile yaptığı sözleşme neticesinde üç ayrı taahhütte bulunduğu olasılıkta da zincirleme suçtan bahsedilmesi mümkündür.

¹¹⁷ Burada hem TCK m. 238 hem de TCK m. 240 anlamında iki ayrı hareket yükümlülüğü söz konusu olsa da önemli olan, neticenin önlenmesi için varlığına ihtiyaç duyulan hareketin sayısıdır. Üzerinde durduğumuz ihtimalde fail, hizmet sunmak suretiyle neticeyi önleme yükümlülüğünü yerine getirebilir durumda olduğundan tek bir fiilin varlığından bahsedilmelidir. (İhmali suçlar bakımından dikkat edilmesi gereken hususun neticeyi önleme yükümlülüğünü gidermek için ihtiyaç duyulan icrai hareket sayısı olduğu görüşü için bkz. Neslihan Göktürk, *Fikri İçtima (Suçların İçtima)*, (Adalet Yayınevi, 2013) 219.)

¹¹⁸ Bu durumda hem TCK m. 238 hem de TCK m. 83 ve m. 88 bakımından sözleşmeden kaynaklanan hareket yükümlülüğü söz konusudur. TCK m. 238 anlamında taahhüdün yerine getirilmemesiyle maddede sayılan neticelerden birine sebep olduğu ve bu netice sebebiyle kişilerin vücut dokunulmazlıkları ve yaşam hakları ihlal edildiği için TCK m. 83 ve m. 88 bakımından sözleşmeye ek olarak failin öngelen tehlikeli davranışından kaynaklanan bir neticeyi önleme yükümlülüğü de söz konusudur.

6. YAPTIRIM VE MUHAKEME

Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunu işleyen fail, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. TCK m. 238'in lafzı gereği hapis cezası ile adli para cezası seçimlik düzenlenmemiştir ve bu suçu işleyen faile her iki ceza da birlikte verilir.

TCK m. 50 uyarınca somut olayda bu suçtan dolayı faile bir yıl veya daha kısa süreli bir hapis cezası verildiği takdirde hapis cezası maddede sayılan seçenek yaptırımlara çevrilebilir. Takdir hakkının cezanın seçenek yaptırımlara çevrilmesi yönünde kullanılmadığı yahut somut olayda bir yıldan uzun fakat iki yıl veya bundan daha kısa bir hapis cezasına hükmedilmesi hâlinde TCK m. 51 uyarınca hapis cezası ertelenebilir yahut Ceza Muhakemesi Kanunu m. 231 uyarınca hükmün açıklanması geriye bırakılabilir.

Bu bağlamda TCK m. 242 de önem arz eder. Hükme göre kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu işlenmek suretiyle yararına haksız menfaat elde edilen tüzel kişiler hakkında tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirlerine hükmedilir. Tüzel kişilere özgü güvenlik tedbirleri müsadere ve iznin iptalidir (TCK m. 60). Tüzel kişilik yararına işlenen kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun varlığı hâlinde bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi takdiri değil, zaruridir.

Kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun takibi resen yapılır. 5235 sayılı Kanun¹¹⁹ m. 11 uyarınca görevli mahkeme asliye ceza mahkemesidir. TCK m. 8/1 uyarınca fiilin işlendiği ve neticenin ortaya çıktığı yer mahkemeleri yetkilidir. Buna göre taahhüt edilen işin yerine getirilmediği yer mahkemesi ile neticenin gerçekleştiği yer mahkemeleri yetkilidir.

SONUÇ

Bu çalışmada kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçu (TCK m. 238) incelenmiştir. Bu çalışmayla hem suçun kanuni unsurları bakımından muhtelif fikirler sunularak doktrindeki tartışmalara katkı yapılmaya çalışılmıştır hem de suçun varlığı sorgulanarak kanun koyucunun bu suç bakımından iradesini hangi yönde şekillendirmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu istikamette suçun kanunda düzenlendiği yerin isabetsiz olması, suçun mahiyeti ve suçla korunan hukuki değerın tespiti hususunda da hatalı yorumlara sebebiyet vermiştir. Suçun düzenlendiği yer itibarıyla bir ekonomik suç olduğu ifade edilmişse de madde metni incelendiğinde kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun ekonomik düzenin korunması ile ilgili olmadığı görülmektedir. Bu itibarla suçun ekonomik suç olduğu yönündeki değerlendirmeler isabetsizdir. Suç tipi incelendiğinde suçun kamu kurum ve kuruluşlarının faaliyetlerinin veya kamu hizmetinin yahut genel felaket durumunda sunulan hizmetlerin devamlılığını temin etmeyi amaçladığı

¹¹⁹ RG, T 07.10.2004, S 25606.

belirtilmelidir. Tarihsel olarak bakıldığında günümüzde iktisadi ve hukuki konjonktür değişmiştir. Devletin ekonomiye doğrudan müdahalesi azalmış, mal ve hizmetler prensip olarak özel sektör tarafından üretilip satılmaya başlanmış ve 1999 yılında Anayasa m. 47/4'te yapılan değişiklik ile idare, özel hukuka tabi sözleşme akdedip faaliyet görebilme imkânına kavuşmuştur. Ayrıca kamu hizmetleri şartlar sağlandığı takdirde özel hukuk kişileri tarafından görülebilmektedir. Bütün bu gelişmelerin ışığında esasen özel hukuka ve idare hukukuna tabi bir davranışın, son araç olması gereken ceza hukuku kapsamına alınıp suç addedilmesi gerekli ve meşru değildir. Bu sebeple bu çalışmanın neticesinde varılan en ideal sonuç, kanun koyucunun kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunu yürürlükten kaldırma istikametinde iradesini göstermesidir. Ancak kanun koyucunun iradesini bu yönde göstereceği zamana kadar TCK m. 238 düzenlemesi yürürlükte ve pratikte tatbik edilmesinin önünde hukuki bir engel yoktur. Bu noktada suçun kanuni unsurları, uygulamacılara yol gösterebilmesi ve doktrinsel tartışmalara katkı sunabilmesi için teorik olarak izah edilmiştir. Suç yürürlükten kaldırılmadığı müddetçe kamuya gerekli şeylerin yokluğuna neden olma suçunun çalışmada ele alındığı şekliyle uygulanması gerektiği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- Akbulut, B, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020).
- Akbulut, B, “Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Neden Olma Suçu (TCK m. 238)”, (2014) (25), CHD, 7-24.
- Aksoy Dursun, S, *Eşya Kavramı*, (On İki Levha Yayıncılık, 2012).
- Akyılmaz B ve Sezginer M ve Kaya, C, *Türk İdare Hukuku*, (Yenilenmiş 12. Baskı, Savaş Yayınevi, 2020).
- Aküzüm, U, *İçtihat ve Mukayeseli Hukuk Çerçevesinde Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları*, (On İki Levha Yayıncılık, 2020).
- Artuk, ME ve Gökçen, A ve Alşahin, ME ve Çakır, K, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (14. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020).
- Aytekin İnceoğlu, A, “Ekonomik Suçlar”, (2020), 19 (1), GSÜHFD, 119-137.
- Baumann J ve Weber U ve Mitsch W and Eisele J, *Strafrecht Allgemeiner Teil: Lehrbuch*, (12. völlig neu bearbeitete Auflage, Verlag Ernst und Werner Gieseking, 2016).
- Burlamaqui, JJ, *Doğal Hukukun İlkeleri*, (çev) Barkın Asal, (Pinhan Yayıncılık, 2019).
- Cihan, E, “Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Sebebiyet Vermek: Gıda Maddeleriyle Kamuya Gerekli Madde ve Eşyanın Noksanlığına Sebebiyet Vermek Suçları” (Tartışmalar kısmı), *Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Ön Tasarısı Sempozyumu* (17-18 Nisan İstanbul, 1987).

- Duran, L, *İdare Hukuku Ders Notları*, (Fakülteler Matbaası, 1982).
- Dursun, S, *Ekonomik Suçlar ve Bankacılık Suçları Bağlamında Bankacılık Düzenine Karşı İşlenen Suçlar*, (Seçkin Yayıncılık, 2006).
- Elibol, CE, *Mal veya Hizmet Satımından Kaçınma Suçu (TCK m. 240)*, (On İki Levha Yayıncılık, 2021).
- Erbaş, R, *Türk Ceza Kanunu'nda Görünüşte İhmali Suçlarda Garantörlük*, (On İki Levha Yayıncılık, 2019).
- Erman, S, *Ticari Ceza Hukuku: Genel Kısım*, (2. Baskı, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi, 1984).
- Erman, S ve Özek, Ç, *Ceza Hukuku Özel Bölüm: Kamu Güvenine Karşı Suçlar (TCK 316-368)*, ("Globus" Dünya Basınevi, 1996).
- Erdoğan, M, "Niçin Liberalizm", (1996), (1), LDD, 28-42.
- Eroğlu, F, "Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Neden Olma", *Özel Ceza Hukuku: Cilt VIII*, (On İki Levha Yayıncılık, 2021).
- Hakeri, H, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (23. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020).
- Gerçeker, H, *Yorumlu & Uygulamalı Türk Ceza Kanunu: Cilt 2*, (Güncellenmiş 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2020).
- Gropp, W, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, (4. Auflage, Springer-Verlag, 2015).
- Göktürk, N, *Haksızlık Yanılgısının Ceza Sorumluluğuna Etkisi*, (Seçkin Yayıncılık, 2016).
- Göktürk, N, *Fikri İçtima (Suçların İçtima)*, (Adalet Yayınevi, 2013).
- Gözler, K, *İdare Hukuku: Cilt I*, (Gürsel Kaplan'ın Katkılarıyla Güncellenmiş Üçüncü Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2019).
- Gözübüyük, AP, *Alman, Fransız, İsviçre ve İtalyan Ceza Kanunlarıyla Mukayeseli Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi: Cilt III (Madde 282-447)*, (Genişletilmiş Beşinci Bası, Kazancı Hukuk Yayınları No. 64, 1967).
- Gülşen, R, *Ceza Hukukunda Sorumluluğu Kaldıran Nedenlerden Kaza, Mücbir Sebep, Cebir ve Tehdit*, (Seçkin Yayıncılık, 2007).
- Hafizoğulları, Z ve Özen, M, *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler: Topluma Karşı Suçlar*, (3. Baskı, US-A Yayıncılık, 2017).
- İpekçioğlu, PA, *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, (Seçkin Yayıncılık, 2009).
- Kılıçoğlu, AM, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (23. Bası, Turhan Kitabevi, 2019).
- Kindhäuser, U ve Zimmermann, T, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, (9. Auflage, Nomos, 2020).
- Koca, M ve Üzülmüş, İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 13. Baskı, Adalet Yayınevi, 2020).
- Köck, E, *Wirtschaftsstrafrecht: Eine Systematische Darstellung*, (2., überarbeitete Auflage, Facultas, 2010).

- Kunter, N, *Suçun Maddî Unsurları Nazariyesi*, (İsmail Akgün Matbaası, 1954).
- Malbeği, N, “Belediye İktisadi Teşebbüsleri Üzerine Bir İnceleme”, (2019) 18 (1), *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, 31-44.
- Malbeği, N, *İdarenin Taraf Olduğu Sözleşmelerde “Sözleşmede Değişiklik” ve Sözleşmede Değişikliğin Özel Bir Türü Olarak “Uyarlama”*, (On İki Levha Yayıncılık, 2020).
- Malkoç, İ, *Açıklamalı-İçtihatlı 5237 Sayılı Yeni Türk Ceza Kanunu (Madde 150-241): Üçüncü Cilt*, (Sözkesen Matbaacılık, 2013).
- Meran, N, *Tefecilik, Ekonomi Sanayi ve Ticarete İlişkin Suçlar*, (3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2013).
- Mumford, L, *The Condition of Man*, (Harcourt, Brace and Company, 1944).
- Murmann, U, *Grundkurs Strafrecht*, (4. neu bearbeitete Auflage, C.H. Beck, 2017).
- Nomer, HN, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, (Gözden Geçirilmiş, Genişletilmiş 17. Bası, Beta, 2020).
- Oğuzman, MK ve Öz, MT, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler: Cilt 1*, (17. Bası, Vedat Kitapçılık, 2020).
- Oğuzman, MK ve Seliçi, Ö ve Oktay-Özdemir, S, *Eşya Hukuku*, (Gözden Geçirilmiş Genişletilmiş 22. Bası Filiz Kitabevi, 2020).
- Önder, A, *Ceza Hukuku Dersleri*, (Filiz Kitabevi 1992).
- Özbek, VÖ, *Ekonomi Ceza Hukuku: Birinci Kitap: Genel Hükümler*, (Seçkin Yayıncılık, 2020).
- Özbek, VÖ, *Ekonomi Ceza Hukuku: İkinci Kitap: Özel Hükümler*, (Seçkin Yayıncılık, 2021).
- Özbek, VÖ ve Doğan, K ve Bacaksız, P, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 11. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2020).
- Özbek, VÖ, “Ceza Hukukunda Nedensellik Bağlantısı ve Neticenin Objektif Yüklenebilirliği Teorisi”, (2007) 2 (5), CHD, 47-71.
- Özgenç, İ, *Ekonomik Çıkar Amacıyla İşlenen Suçlar*, (Seçkin Yayıncılık, 2002).
- Özgenç, İ, *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, (16. Bası, Seçkin Yayıncılık, 2020).
- Özgenç, İ, *İhale Sürecinde İşlenen Suçlar*, (4. Bası, Seçkin Yayıncılık 2013).
- Özocak, G, *Türk Ceza Hukukunda Suça Teşebbüs*, (Seçkin Yayıncılık, Ankara 2018).
- Öztürk, B ve Erdem, MR, *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Güvenlik Tedbirleri Hukuku*, (20. Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2020).
- Parlar, A ve Hatipoğlu, M, *Açıklamalı-Yeni İçtihatlarla 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu Yorumu: 4. Cilt (230-345. Maddeler)*, (Seçkin Yayıncılık, 2010).
- Rengier, R, *Strafrecht Allgemeiner Teil*, (4. neu bearbeitete Auflage, C.H. Beck, 2012).

- Richter, H, “Geschichtliche Entwicklung”, *Wirtschaftsstrafrecht: Handbuch des Wirtschaftsstraf- und -ordnungswidrigkeitenrechts*, (ed) Christian Müller-Gugenberger ve Klaus Bieneck, (3. Auflage, Aschendorff Rechtsverlag, 2000).
- Roxin, C, *Strafrecht Allgemeiner Teil: Band I*, (4. vollständig neu bearbeitete Auflage C.H. Beck, 2006).
- Serozan, R ve Baysal, B ve Sanlı, KC, *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*, (4. Bası, 2019).
- Sirmen, AL, *Eşya Hukuku*, (7. Baskı, Yetkin Yayınları, 2019).
- Şahbaz, İ, *Açıklamalı ve İctihatlı Türk Ceza Kanunu: 2. Cilt (Madde 150-345)*, (Yetkin Yayınları, 2016).
- Tan, T, *İdare Hukuku*, (Güncelleştirilmiş 8. Bası, Turhan Kitabevi, 2019).
- Tandoğan, H, *Özel Borç İlişkileri, C.1-1*, (4. Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1984).
- Tiedemann, K, *Ekonomi Ceza Hukuku*, (çev) Ayşe Nuhoğlu, (Seçkin Yayıncılık, 2017).
- Toroslu, N ve Toroslu, H, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, (25. Baskı, Savaş Yayınevi, 2019).
- Tosun, Ö, *Fiyat Nizamını İhlâl Suçları*, (Sulhi Garan Matbaası, 1960).
- Tozman, Ö, *Suçta Teşebbüs*, (Adalet Yayınevi, 2015).
- Többens, HW, *Wirtschaftsstrafrecht*, (Verlag Franz Vahlen, 2006).
- Ünver, Y, *Ceza Hukukuyla Korunan Hukuksal Değer*, (Seçkin Yayıncılık, 2003).
- Wessels, J ve Beulke, W ve Satzger, H, *Strafrecht Allgemeiner Teil: Die Straftat und ihr Aufbau*, (45. neu überarbeitete Auflage, C.F. Müller, 2015).
- Wittig, P, *Wirtschaftsstrafrecht*, (5. neu bearbeitete Auflage, C.H. Beck, 2020).
- Yarsuvat, D, “Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Sebebiyet Vermek: Gıda Maddeleriyle Kamuya Gerekli Madde ve Eşyanın Noksanlığına Sebebiyet Vermek Suçları”, *Ekonomik Suçlar ve Ceza Kanunu Öntasarısı Sempozyumu* (17-18 Nisan İstanbul, 1987).
- Yaşar, O ve Gökcan, HT ve Artuç, M, *Yorumlu-Uygulamalı Türk Ceza Kanunu: 5. Cilt*, (Tamamen Gözden Geçirilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, 2014).
- Yenerer Çakmut, Ö, “Türk Ceza Yasası’nda Kamuya Gerekli Şeylerin Yokluğuna Neden Olma Suçu (TCK m. 238)”, (2010), (14), CHD, 41-75.
- Zafer, H, *Ceza Hukuku Genel Hükümler TCK m. 1-75*, (7. Baskı, Beta, 2019).